akow
Bibliotek
Jagiellonskiej
Anny 12

הי ,,Radomer-Kielcer Leben" 11 (761) — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. XVI-טער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

פרויען-פעראיין „וויזא" אין ...

זונטאג דעם 19 מערץ
8 אווענד אין 1-טן טערמין און 9 א זייגער אין ז...
אין צווייטען טערמין

ווערט פארקומען די

יערליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

פון די מיטגלידערינס

אין אייגענעם לאקאל אויף טראוגוטטא 55.

טאג - ארדנונג:

1) בעריכט פון דער טעטיגקייט,
2) אויסוועהלען א קאמיטעט און א רעוויזיאנס-קאמיסיע,
3) פרייע פארשלאגען.

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ אפאטאוו, וויערזשבניק און סביבה אויף זייט 7

Radom, dnia 17 Marca 1939.
ראדאם, פרייטאג כ"ו אדר תרצ"ט
טעלעפאן פון רעדאקציע 18 - 15

אבטיילונג פאר קעלץ אויף זייט 8

נ. ע. מאיר פנחס ציגיסטער

ג. הויז אייגענטימער, עלטסטער צעך-מייסטער פון קצבים-פאראיין אין ראדאם.

איז נאך לאנגע און שווערע ליידען געשטארבן דעם 9-טן מערץ 1939 י. אין עלטער פון 75 יאהר. די לויה איז פארגעקומען פרייטאג דעם 10|III 1939 י. (י"ט אדר תרצ"ט) 12 א זייגער מ. פון אייגענעם וואוינונג מ. רעיא 16 (שפאציר-גאס)

וועגן וואס ס'זענען מודיע די אין טיפען טרויער פארבליבענע

זין, שנירען, אייניקלעך

אין אבוועזענהייט פון טאכטער, 3 זין, אייניקלעך און אור-אייניקעל.

די פערוואלטונג פון ת"ת הכללית אין ראדאם
דריקט דערמיט אויס איהר טיפסטען מיטגעפיהל
דעם חשוב'ען וו. פרעזעס און קאסירער

ה' אברהם סאפירשטיין

צוליעב דעם פריהצייטיגען טויט
פון זיין **ברודער** נ. ע.

אין זיין געזעלשאפטליכער ארבייט
זאל ער א טרייסט געפונען
המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

פערוו. ת"ת הכללית
אין ראדאם וואהל 28

מיר דריקען אויס **דער פאמיליע ציגיסטער**
דעם טיפסטען מיטגעפיהל צוליבן טויט פון זייער געשעצטען **פאטער**
אונזער חבר און עלטסטער מיטגליד פון פליישער-צעך

נ. ע.

מאיר פנחס ציגיסטער

זאלען זיי זיין געטרייסט און נישט וויסען מעהר פון קיין צער.

יודישער פליישער-צעך אין ראדאם.

Rodzinie Goldman
a w szczególności czcigodnemu starszemu Cechu
Mordce Henochowi
z powodu przedwczesnej śmierci
Córki i Siostry
B. P. **JADZI**
wyrazy najgłębszego współczucia
składa
Michał Strausman

Panu Kiwie Cyngiserowi
z powodu śmierci Ojca Jego
B. P.
Majera Pinkusa
wyrazy głębokiego współczucia
składa
Inżynier Bialski.

דער פאמיליע **ציגיסטער**
צוליבן טויט
פון זייער **פאטער**

מאיר פנחס נ. ע.

דריק איך אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

יוסף פוטערפלאם.

אונזערע חברים **געברידער ציגיסטער**
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל צוליעב דעם טויט פון זייער פאטער

נ. ע. מאיר פנחס

זאלען זיי אין דער ארבייט פאר מלכות-ישראל געפונען א טרייסט.

קאמענדע און מיטגלידער פון ברית החייל ע"ש
זאב ז'בוטינסקי רדום.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
די פאמיליע ציגיסטער
צוליב'ן טויט פון אייער אונפער-געסליכען פאטער
נ. ע.

מאיר פנחס

מענדל בערענשטיין
און פאמיליע

צו פערקויפען צוויי
«שטעדט»
אין דער שוהל, פאר מענער און פרויען.
אינפארמאציעס אין דער אדמ.
פון „ראדאמער לעבען".

ווילט איהר האבען קלארע, זייבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גיעט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמיש'ר פארבעריי און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. Hempel

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האט זיך ניט איבערצייגט זאל פרובן און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך
געוואשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! —פינקטליכע אויספיהרונג
סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1 טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59

ביליג צו וואשען קאפעלושען

די אלע וועלכע האבען זיך בעטייליגט אין אבגעבען דעם לעצטען כבוד
אונזער ליבען און קיינמאהל נישט פערגעסענעם פאטער
ר' מאיר פנחס נ. ע.
דריקען מיר אויס א הערצליבען דאנק.
פאמיליע צינגיסער

ה' דען רעזיגנירט
פון זיין אמט אלס פרעזעס
נעכטען דאנערשטאג האט פרעזעס דען בעלעגט א רעזיגנאציע אין דער סטאראסטווא אז ער זאגט זיך אב אלס פרעזעס פון דער גמינע.

אנגעקומען אין רעדאקציע
הארט פאר'ן שליסען דעם נומער פון אונזער צייטונג, האבען מיר בעקומען צוגעשיקט דאס נייע בוך דערצעהלונגען „מענשען און יאהרען", וואס איז נאר וואס ערשינען אין פערלאג „ליטעראַרישע בלעטער" פון אונזער בן - עיר מ. טייכמאן.

דאס איז שוין דאס צווייטע ווערק פונ'ם ועלבען מחבר.

אין די נאהענטסטע נומערען פון צייטונג ועלען מיר געבען אן אויספיהר-ליכע אבהאנדלונג וועגען צוגעשיקטען בוך.

קאמוניקאטען
פון דער קולטור-קאמיסיע ביי דער דער ציוניסטישע ארגאניזאציע אין ראַ-דאם, פרייטאג כ"ו אדר, תרצ"ט 1939 17 3-טען 8 אווענד פינקטליך, וועט אין אייגענעם לאקאל זשעראמסקי 25 פארקומען די פארטזעצונג פון חברים געשפרעך א. ד. ט. „די לאנדאנער קאנפערענץ און איהרע קאנסעקווענצען פאר'ן ציוניזם".

איינלייטונג ח' משה ראטענבערג.

שבת דעם 18 ה. ח. פינקטליך האלב-פינף קומט פאר א גראנדיעזע יוגענד פערזאמלונג אונטער דער לאזונג „ביי אונז איז דער וועג!" מיטן אנטייל פון מפקדה הקן יחיאל פוטערמאן, אח המפקדה נפתלי מינצבערג, סמ"ל בינם דארן, אח המפקדה יוסף ריכטמאן.

איינגאנג פריי אין בית"ר.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס די ברידער אלעזר, אברהם, ישראל, עקיבא און שלום צינגיסער צוליב'ן טויט פון זייער ליבען
פאטער נ. ע.
ישראל שמאיער עם פרוי און קינדער
אינוואליד זשער. 2

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאמיליע ציננגיסער צוליבן טויט פון זייער געליבטען, אונפערגעסליכען פאטער
מאיר צינגיסער ז"ל
זאלט איהר זיין געטרייסט און נישט וויסען מעהר פון קיין צער
משה ווודקע און פרוי
וואלף פישמאן און פרוי

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס די פאמיליע וואסערמאן צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זייער ליבע טאכטער, שוועסטער און שוועגערין
דרעזיל נ. ע.
(פון מאן קופערבאנד)
זאלען זיי שוין מעהר נישט וויסען פון קיין צער.
די גבאים פון חברה חיי-אדם
ווי אויך די מיטגלידער:
מאטיל אפאטאווסקי, משה מאיר פרידמאן
יחזקאל שטיין, יוסף שווארצבערג, זעליג סאבעלמאן.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאמיליע צינגיסער צוליב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכען פאטער
מאיר פנחס צינגיסער נ. ע.
זאלען זיי מעהר נישט וויסען פון קיין צער
חיים יעקב פרידמאן און פרוי

בילינ גארדינען
איך מאך בעקאנט מיין ג. קונדשאפט אז איך בעזיץ אנ'אויסוואהל פון גאר-דינען פון 2.50 זל. או. אויך פערשידענע גאלאנטערי-ארטיקלען און שפיל-צייג צו זעהר ביליגע פרייזען ערקינדיגען זיך שפיטאלנא 7 וו. 8

Cukiernia Turecka
wł. K. AŁTASZ
Radom, Żeromskiego 9
Oddziały:
Traugutta 3 i Słowackiego 16
poleca:
smaczne pieczywo, wyśmienite ciastka
i specjały tureckie po cenach niskich
Przyjdź i przekonaj się!!!

ZAWIADOMIENIE
o Walnem Zgromadzeniu.
Zarząd Związku Kupców ziemi Radomskiej w Radomiu zawiadamia niniejszym swoich członków, że w dniu 26 marca 1939 r. w niedzielę, w lokalu własnym przy ul. Żeromskiego 17, o godz. 18 wiecz. względnie o godz. 19 wiecz. (bez względu na ilość obecnych) odbędzie się
Doroczne Walne Zgromadzenie Członków Związku
z następującym porządkiem dziennym:
1) Zagajenie. 2) Wybór przewodniczącego Zebrania 3) Odczytanie protokułu ostatniego Walnego Zgromadzenia, 4) Sprawozdanie Zarządu 5) Sprawozdanie radcy Izby Przemysłowo-Handlowej w Sosnowcu 6) Omawianie aktualnych spraw kupiectwa, 7) Wybór 9 członków Zarządu i 3 zastępców. Wybór 12 członków Rady Nadzorczej i 3 zastępców, 9) Wybór 3 członków Komisji Rewizyjnej i 2 zastępców, 10) Walne wnioski i dyskusja.
Radom, dnia 8 marca 1939 r.

בעקאנטמאכונג
די פערוואלטונג פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם מאכט בעקאנט זיינע מיטגלידער, אז זונטאג דעם 26 מערץ ה. י. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל זשעראמסקי 17 די
יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג
אין די שעהן 7—5 אווענד ביי יעדער צאהל מיטגלידער
טאג-ארדנונג:
1) ערעפנונג, 2) וועהלען א פארזיצענדען איבער דער פערזאמלונג 3) לייענען דעם פראטאקאל פון דער לעצטער אלגעמיינער פערזאמלונג, 4) א בעריכט פון דער פערוואלטונג, 5) בעריכט פון ראטמאן אין דער האנ-דעלס-קאמער אין סאסנאווצע, 6) ארומרעדען אקטועלע האנדעלס-ענינים 7) אויסוועהלען 9 מיטגלידער אין דער פערוואלטונג און 3 פערטרעטער 8) אויסוועהלען 12 מיטגלידער אין ראט און 3 פערטרעטער, 9) אויסוועהלען 3 מיטגלידער אין דער רעוויזיאנס-קאמיסיע און 2 פערטרעטער, 10) פרייע פארשלאגען און דיסקוסיעס.
ראדאם, דעם 8 מאַרץ 1939 י.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאמיליע ציננגיסער צוליב'ן טויט פון זייער אונפער-געסליכען פאטער
מאיר פנחס נ. ע.
זאלען זיי געטרייסט זיין און נישט וויסען מעהר פון קיין צער
איטשע מאטעל ווייסמאן און פרוי

ברכת מזל-טוב לאח המפקדה
פינחס פוגמן
לבואו בברית הנשואים עם ב"ל
חוה קליינבוים ידלינסק
תבנה ביתך במדינת ישראל המשוחררת
מפקדת וקן בית"ר ברדום

Wiele szczęścia i zadowolenia naszemu koledze
Izraelowi Szterenbergowi
z intencji zaślubin Jego siostry
p. Romy Szterenberżanki z p. Izraelowi Kierszbergiem
życzy: Zarząd Związku Prac. Handl. i Urzędn.
Pryw. w Radomiu Rwańska 1

איך דריק אויס מיין טיפסטען מיטגעפיהל
די פאמיליע צינגיסער צוליב'ן טויט פון אייער אונפער-געסליכען פאטער
נ. ע.
מאיר פנחס
זייט געטרייסט
ל. קאלטמאן

שטענדיג און איבעראל!
יום-טוב איבערהויפט!
נוצן מיר נאר ווין
כרמל
פון באראן ראטשילדס ווין-קעלערן
כרמל שטאמט פון אונזער נאציאנאלער היים און ווערט זאַוס ווין יידישע הענט געפלאנצט
כרמל פארנעמט א גרויס ארט אין ארץ-ישראל-עקספארט איינעם פון די שטיצפונקטען פון ווירטשאפט אין לאנד
כרמל פרינקענדיג, ברענגען מיר אריין אין ארץ-ישראל די מיטלען פערשטארקען דעם אויפבוי אין לאנד.
היט אייך פאר פאלסיפיקאטען

בעקאנטמאכונג
עס קומען פאר איינשרייבונגען אויפן קורס פון
קינדער-קאנפעקציע
אין דער געזעלשאפט „ארט" זשעראמסקי 27
פאר מיידלעך פון האנדווערקער און ארבייטער גרויסע הנחות.

Wyrazy głębokiego współczucia naszej koleżance
RÓZI KUPERBAND
z powodu przedwczesnej śmierci JEJ
MATKI
składają:
Koleżanki kl. VI szkoły powsz. № 19

מיר גראטולירען אונזער פריינד ה' וועלוויל פאגעלמאן
צו דער חתונה מיט פריילין לאבא ווודקא
דעם יונגען פאר גליק און די עלטערען נחת
חיים פלאמענבוים און פרוי

Z intencji zaślubin
p. Luby Wódki z p. Wolfem Fojgelmanem
życzy wiele szczęścia i pomyślności na nowej drodze życia
Jakubostwo Frydman

Jesienią, zimą, wiosną czy latem, pij zawsze
Z DZWONKIEM HERBATĘ!

די-יאָהר וועט געפיהרט ווערען איין פסח-אַקציע אין שטאָדט.

די נייע פערוואַלטונג פון דער „עזרה" ווענדעט זיך מיט אַן אַפעל צו אַלע ראַדאָמער יודען וועגען שטיצען מיט דער ברייטער האַנד די פסח-אַקציע, אויף וועלכער עס וואַרטען טויזענדטער אָרימע יודען.

אויף דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג פון דער „עזרה", זונטאָג, האָט מען זיך דערוויסט, אַז די דאָזיגע געזעלשאַפט האָט אַ היבש פערמעגענס אין לעגאַטען און אויך אַביסל מזומנים.

די לעגאַטען זענען פאָלגענדע:

9494 זל. איז אַנגעשריבען פאַר דער „עזרה" אויפן היפּאָטעק פונם פערשטאָרבענעם משה ווייספוס׳עס הויז; 2708 זל. ליגען אין דער וואַרשאַווער האַנדעלס-באַנק, אַלס לעגאַט פון ראַדאָמער בן-עיר חיים נחמן קירשענבוים, וועלכער איז געשטאָרבען אין אַמעריקאַ; 12000 זל. איז ווערט דער פּלאַץ אין בוסק, וואָס דער דאָרטיגער יודישער איינוואָנער האָט געשענקט דער „עזרה", אויף אויפצושטעלן דאָרט אַ סאַנאַטאָריום; 410 זל. פון גרשון ראַפּאַלאָוויטש.

דער פערשטאָרבענער ר׳ גרשון ראַפּאַלאָוויטש האָט אין יאָהר 1918 אָנגעשריבען אויף זיין הויז 5000 רובעל פאַר דער „עזרה". פון דער דאָזיגער סומע איז שפּעטער געוואָרען 410 זל. אַזוי זענען וואַלאָריזירט געוואָרען די 5000 רובעל דורכן געריכט אין יאָהר 1937. די 410 זל. געפינען זיך ביים אַדוו. שטילער. די אַלגעמיינע פערזאַמלונג האָט בעפולמעכטיגט די ה״ה יצחק גרין און זיסקינד לעסלאָו אָבצונעמען דאָס געלד ביים אַדוו. שטילער און עס דערנאָך אַריינלעגען אין גמילות-חסד-קאַסע ביז דער נאָהענטער אַלגעמיינער פערזאַמלונג, אויף וועלכער ס׳וועט אויסגעוועהלט ווערען אַ סטאַבילע פערוואַלטונג פון דער „עזרה".

אויף דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג איז געשטאַנען די פראַגע: ליקווידאַציע, אָדער רעאָרגאַניזאַציע. ד״ה: פערמאַכען די עזרה, אָדער זי ווידער אויפלעבען. די ה״ה: דיאַמענט, ש. צוקער, גאַרדאַוועטשיק, מ. באַרמייסטער און רעד. הערץ זענען געווען דערפאַר׳, אַז די עזרה זאָל ווייטער עגזיסטירען, ווייל ביי דער יעצטיגער נויט פון דער יודישער בעפעלקערונג קען די עזרה פיעל לייסטען. דאָס איז אָבער אָבהענגיג אין אַ גוטען אויסוואַהל פון טיכטיגע און פעראַנטוואָרטליכע מענשען, וועלכע זאָלען אַריינגעהן אין דער נייער פערוואַלטונג.

ס׳האָבען זיך אויך געהערט שאַרפע ווערטער פון קריטיק אויף דער טעטיגקייט פון דער ביז-איצטיגער פערוואַלטונג און דאָס האָט די דיסקוסיע אַביסל צעוואָרימט.

עס איז צום סוף געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג ביז׳ן 1 מאַי. אין דער פערוואַלטונג זענען אַריין די ה״ה: משה לעסלאָו (פרעזעס), קלמן ריכטמאַן, ירמי׳ גאָלדשטיין (וויצע-פרעזעסען) יצחק גרין (סעקרעטאַר) אלעזר זיידענווערגער, (קאַסירער) יאָסעל גאַרדאַוועטשיק, ישראל דיאַמענט, אברהם ווייספוס, שמואל איידעלבוים, מיכאל ריכטמאַן, בעריש ראַפעלד, איטשע פישמאַן, יאָנאָס רובינשטיין, דוד קאַרמאַן, שמואל צוקער, פרויען טייטעלבוים און מאַנעלאַ.

אין דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע זענען געוועהלט געוואָרען: מרדכי לייב פישמאַן, יונה זילבערבערג, מ. באַרמייסטער.

אויף דער פערזאַמלונג איז אויך בעשלאָסען געוואָרען, אַז די נייע פערוואַלטונג זאָל צוטרעטען צו אַ פסח-אַקציע פון מצות און פראָדוקטען. עס זענען דעלעגירט געוואָרען די ה״ה משה לעסלאָו, ירמי׳ גאָלדשטיין, ש. איידעלבוים, מ. באַרמייסטער און מ. ריכטמאַן צו אונטערהאַנדלען מיט דער גמינע וועגען אַ סובסידיע אויף דעם צוועק. די גמינע האָט פאָרגעלעגט צו געבען 2000 זל. און די דעלעגאַטען האָבען פערלאַנגט 5000 זל.

מיטוואָך ביינאַכט איז אין לאָקאַל פון דער „עזרה" פאָרגעקומען אַ געמיינזאַמע קאָנפערענץ פון דער נייער פערוואַלטונג פון דער זעלבער אינסטיטוציע מיט די גמינע-פאָרשטעהער הרב קעסטענבערג און פרעזעס דען. אויף דער קאָנפערענץ האָט מען געהאַנדעלט: וויפיעל גיסטו און וויפיעל גיסטו. דערביי האָט מען געמאַכט אַ חשבון פון 10 טויזענד זלאָטעס, וואָס די די פסח-אַקציע דראַף קאָסטען. פאַר דער דאָזיגער סומע דאַרף ווערען איינגעקויפט ביי 5000 קילאָ מצות און פראָדוקטען ווי: צערעס, צוקער, ווין און ליכט.

ה׳ דען האָט ערקלערט, אַז ביים יעצטיגען קריטישען פינאַנסיעלען מצב, וואָס הערשט אין דער גמינע, קען ער ליידער מעהר נישט צושטייער געבען ווי 2000 זלאָטעס. און חוץ דעם קען די גמינע זיך מיטבעטייליגען ביים זאַמלען מעות חטין אין שטאָדט. די גמינע מוז בעזאָרגען 170 פערזאָהן מיט פולשטענדיגע פסח-בעשפייזונג. דאָס זענען די יודישע ועלנער און די יודישע אַרעסטאַנטען אין קרימינאַל. דאָס אַליין שמעקט מיט אַ סומע פון קרוב 5000 זלאָטעס, וואָס די גמינע האָט נאָך דערווייל נישט.

נאָך דער ערקלערונג פון ה׳ דען האָט זיך אַנטוויקעלט אַ לענגערע דיסקוסיע, אין וועלכער ס׳האָבען אַנטייל גענומען הרב קעסטענבערג, מ. לעסלאָו, שמואל צוקער, באַרמייסטער, איטשע גרין און מ. ריכטמאַן.

דער פרעזעס משה לעסלאָו האָט ערקלערט, אַז די ניי-געוועהלטע עזרה-פערוואַלטונג האָט געשטרעבט דערצו, אַז די היינטיגע פסח-אַקציע זאָל זיין אַ גאַנצע, אַנ׳איינהייטליכע און נישט קיין צעשפּליטערטע, ווי עס איז געווען פאַראיאָהרען, ווען איבער די שטאָדט האָבען געזאַמעלט געלד צוויי צדדים: די גמינע בעזונדער און די פריהעריגע עזרה בעזונדער. דאָס האָט נישט געמאַכט קיין גוטען איינדרוק און דעריבער דאַרף היינט זיך דאָס מעהר ניט איבער׳חזר׳ען, נאָר זאַמלען געלד זאָל איינער, נעמליך די „עזרה". פערשטעט זיך מיט דער מיטהילף פון דער גמינע.

דער רעזולטאַט פון דער קאָנפערענץ איז געווען. אַז ס׳איז געלונגען צו קומען צו אַ הסכם צווישען דער עזרה מיט דער גמינע. די פסח-אַקציע ווערט געפיהרט דורך עזרה, וועלכע וועט מוזען שאַפען היבשע טויזענדטער זלאָטעס אין שטאָדט. און ס׳בלייבט איצט צו אַפּעלירען צו אַלע ראַדאָמער יודען צו שטיצען וואַרים די פסח-אַקציע. קיינער טאָר זיך נישט מונע זיין, נאָר יעדער מוז געבען זיין בכבוד׳יגע בעשטייערונג אויף דעם צוועק, ווייל אויף דער פסח-הילף וואַרטען טויזענדטער אָרימע מענשען, וועלכע האָבען נישט די מינדעסטע אויסזיכטען יום-טוב צו מאַכען. איבערלאָזען די דאָזיגע מענשען אויף הפקר און זיי נישט געבען די עלעמענטאַרסטע בעדערפענישען אויף יום טוב, וואָלט געווען אַ גרויסע זינד ממש אַ פערברעכען מצד דער שטאָדט דערצו טאָר מען נישט דערלאָזען, נאָר אַלע יודען אין ראַדאָם מוזען ערפילען זייער הייליגען חוב לגבי זייערע אָרימע און נויטבעדערפטיגע ברידער. קיין איין יוד טאָר זיך נישט פריהער זעצען צום סדר, ביז ער וועט נישט האָבען אַריינגעטראָגען זיין גאָב אין דער פסח-אַקציע.

א געבעט-בריעף צום נייעם פויפסט
פיוס דעם 12-טען קיין רוים

האָט געשריבען הרב קעסטענבערג וועגען אַ ראַדאָמער יוד — דער בריעף האָט אָבגעראַטעוועט דעם גירוש אויף אַ חודש

אין מיליאַנאָ (איטאַליע) וואָהנט זינט איניגע יאָהר אַ ראַדאָמער יוד אינזש. ב—ן. דעם דאָזיגען יוד האָט זיך דאָרט דאָרט געלעבט נישט שלעכט, ביז ס׳איז אַרויס די גירוש-גזירה, לויט וועלכער אַלע אויסלענדישע יודען האָבען געמוזט פערלאָזען איטאַליע ביזן 12-מערץ. אינזש. ב—ן. מיט זיין פאַמיליע איז געווען בעדראָהט צוזאַמען מיט אַלע אויסלענדער, יודען צו נעמען דעם וואַנדערשטעקען אין האַנד און אַוועק אין קיינעמיס לאַנד. ער האָט געגומען אַלאַרמירען אָהער קיין ראַדאָם צו זיינע קרובים, אַז מ׳זאָל איהם ראַטעווען און טוהן עפּעס אַזעלכעס, וואָס זאָל איהם ערמעגליכען צו בלייבען אין איטאַליע כאָטש נאָך איין מאָנאָט, ווייל ער וואַרט דורך אָט דער צייט צו בעקומען אויספאָדערונג׳ס-פאַפּירען פון זיינע קרובים אין אַמעריקאַ, וועלכע ווילען איהם אַריבערנעמען אַהין.

די ראַדאָמער קרובים האָבען זיך געווענדעט נאָך אַנ׳עצה צום רב קעסטענבערג, וועלכער האָט געשריבען אַ העברעאישען בריעף קיין רוים צום ניי-געוועהלטען פויפסט פיוס דעם צוועלפטען מיט אַ בקשה, אַז ער זאָל בעוויליגען זיך משתדל צו זיין פאַר דעם פערצווייפעלטען ראַדאָמער יוד, וועלכער בלייבט אָהן אַ היים און אָהן אַ לאַנד און ס׳קומט איהם אויס מיט זיין ווייב און קינדער צו שוועבען צווישען הימעל און ערד.

הרב קעסטענבערג האָט קודם-כל פייערליך בעגריסט און געגעבען אַ ברכה דעם נייעם פויפסט צו זיין קרוינונג און דערנאָך געבעטען, אַז דער פויפסט זאָל משפיע זיין, אַז דעם ראַדאָמער יוד זאָל דער גירוש פראָלאָנגירט ווערען אויף אַ מאָנאַט.

ווייזט אויס, אַז דער בריעף האָט געהאַט אַ פעולה. מיט עטליכע טעג צוריק האָט אינזש. ב—ן ווידער געשריבען צו זיינע היגע קרובים, אַז צו איהם אין מיליאַנאָ איז געקומען אַ פּאָליציאַנט, וועלכער האָט איהם געמאָלדען, אַז פון אַ הויך אָרט אין רוים האָט מען איהם ערלויבט צו בלייבען נאָך אַ חודש. ער דאַנקט דערביי פיעל מאָהל דעם רב קעסטענבערג.

22 טויזענד זלאָטעס מאָהנט ביי דער גמינע

דער מורה-הוראה טייטעלבוים, דערינטער 8 טויזענד זלאָטעס פאַר חופּות.

דער מורה הוראה טייטעלבוים מאָהנט זיך ביי דער גמינע אַ חוב פון פערלעגענע פענסיעס אויף אַ סומע פון 22 טויזענד זל. דערינטער 8 טויזענד זל. חופּות-אָבצאָהלונגען.

די גמינע קוועסטיאָנירט די 8 טויזענד זל. טענה׳דיג, אַז מיט׳ן רב טייטעלבוים איז זיינער צייט געשלאָסען געוואָרען אַ נ׳ אַ ב מ אַ ך, אַז מיט די חופּה האָנאָראַריום׳ס מוז ער זיך טיילען מיט די איבריגע מיטגלידער פון ראַבינאַט.

מו״ה טייטעלבוים וויל דאָס נישט אָנערקענען, און, שטיצענדיג זיך אויף ענטשפּרעכענדע געזעצליכע פאָרשריפטען אין דעם פאַל פאָדערט ער דעם גאַנצען חוב.

די גמינע, הגם די געזעצליכע זייט איז לטובת דעם מו״ה טייטעלבוים, פערלאַנגט אָבער דאָך, אַז ער זאָל די דאָזיגע רעכט נישט אויסנוצען בחומר הדין, נאָר ער זאָל געהן צו אַ דין-תורה צו אַ בוררים-געריכט.

אַזוי ציהט זיך שוין דער סכסוך אַ לענגערע צייט אין ס׳נעמט נישט קיין סוף. מו״ה טייטעלבוים וויל נישט אָבטרעטען פון זיינע פאָדערונגען און ווענדעט זיך צו דעם צוועק אין די געהעריגע מאַכט-אינסטאַנצען, זיי זאָלען פעראָרדנען די גמינע אויסצוצאָהלען איהם דעם חוב.

אין צוזאַמענהאַנג מיט אָט דער שטרייט-פראַגע האָט די גמינע בעקומען די לעצטע טעג אַנ׳אויפפאָדערונג פון דער קעלצער וואָיעוואָדסטוואָ, זי זאָל געמיינזאַם מיט׳ן מו״ה טייטעלבוים אויסאַרבייטען אַ פּלאַן וועגען רעגולירען דעם דאָזיגען חוב און מעלדען דעם רעזולטאַט פון דער געגענזייטיגער פעראַנדלונג אין דער וואָיעוואָדסטוואָ.

היינטיגען מאָנטאָג איז אַזאַ געמיינזאַמע זיצונג פאָרגעקומען אין דער גמינע, צווישען די קהלה-פאָרשטעהער מיט מו״ה, טייטעלבוים.

די גמינע האָט פאָרגעלעגט צו צאָהלען דעם ה׳ טייטעלבוים 2000 זל. אויפ׳ן חוב, ד״ה צוזאַמען מיט זיין פענסיע 7000 זל. אַ יאָהר, אין משך פון אַ רייה יאָהרען. מו״ה טייטעלבוים איז אָבער דערויף נישט בעשטאַנען און פון פּלאַן איז פאַרלויפיג גאָרנישט געוואָרען.

די גמינע האָט אַזוי-אַרום ווידער אַרויסגערוקט די פּראָפּאָזיציע פון אַ בוררים-געריכט.

די „9 טעג" צווישען פורים און פסח

דער יודישער לוח פון היינטיגען יאָהר איז בערייכערט געוואָרן מיט צוויי מאָהל „9 טעג": איינמאָהל ערב תשעה באָב און איינמאָהל צווישען פּורים און פסח. דער עולם עסט מילכיגס און זאָגט, אַז מ׳דאַרף אַמאָהל איבערגעהן אויף אַ מילכיגער דיעטע, וואָס איז געזונד. אַ שאָד, אַ גרויסער שאָד, וואָס דער גרויסער יודישער מייסטער פון לאַכעדיגע טרעהרען שלום עליכם לעבט נישט היינט. ער וואָלט היינט געשאַפען אַ צווייטען „טוביה דעם מילכיגער", וואָס וואָלט געשיט מיט נייע פסיקים צום היינטיגען מילכיגען „יום-טוב", צו די „נייע 9 טעג" צווישען פורים און פסח, ווען אויף חתונות און אפילו אין די שבתים עסט מען מילכיגע פיש, מילעכדיג „פלייש" און אפילו מילעכדיגען קוגעל...

וועלכע אָרגאַניזאַציעס פון אונזערע ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אַמעריקאַ

האָבען געשפּענדעט און זיך אָבגערופען אויף דער זאַמלונג פאַר דער רענטגען-מאַשין אין יודישען שפּיטאָל

אונזערע לעזער איז שוין בעוויסט, פון דער פרעכטיגער מתנה, וואָס אונזערע ליבע ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אַמעריקאַ, האָבען געשיקט פאַר׳ן יודישען שפּיטאָל. די באמת גרויסאַרטיגע מתנה בעשטעהט פון אַ רענטגען (עקס-רעהם-מאַשין) וואָס קאָסט 2000 דאָלאַר.

דער רענטגען-מאַשין איז פון דער נייעסטער קאָנסטרוקציע און בילדעט מיט זיך איינע פון די שענסטע צירונגען, וואָס דאָס שפּיטאָל פערמאָגט.

די 2000 דאָלאַר זענען געזאַמעלט געוואָרען צווישען די איבערגעגעבענע ראַדאָמער לאַנדסלייט פון ניו-יאָרק און באַלטימאָרע. עס וועט דאָ אינטערעסאַנט זיין אויסצורעכענען, ווער ס׳האָט זיך אַלץ אין דער זאַמלונג בעטייליגט, כדי דערמיט צו אילוסטרירען די וואַרים-ברודערליכע צוגעבונדענקייט פון אונזערע טיכטיגע און לייסטונג׳ס-פעהיגע לאַנדסלייט פון יענער זייט ים.

מיר ווילען דעריבער אויסרעכענען פאָלגענדע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע האָבען זיך וואַריס אָבגערופען און געשאַפען די 2000 דאָלאַר פאַר די עקס-רעהם-מאַשין:

דער ערשטער ראַדאמער קאָנגרעגישין
די אינדעפענדעט ראַדאָמער סאָסייטי.
די אינדעפענדענט לעידיס סאָסייטי.
ראַדאמער קולטור-סענטער.
דער ראַדאָמער בר. 369 אַרבייטער-רינג.
די ראַדאמער סאָסייטיס פון באַלטימאָרע און פון לאַנדסלייט פון ראַדאָם אין ניו-יאָרק.

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון „וויזאָ".

איבערמאָרגען זונטאָג קומט פאָר אַן אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון פרויען-פעראיין „וויזאָ".

אויפ׳ן טאָג-אָרדנונג שטעהען וויכטיגע פּונקטען און דעריבער דאַרפען אַלע מיטגלידערינס קומען אויף דער פערזאַמלונג.

מאיר הערץ

מענדעל פיליצער ווערט שיער נישט משוגע פון רייכקייט

פון דער סעריע «די פוילישע פאוסטאניע»

VI

מענדעל האָט געשריגען און זיך געפּעס׳ט: ס׳טייטש, גזלנים, באַנדיטען, ווי קען מען א רבי׳ן, און דערצו נאָך אַנאייגענעם פעטער אזוי בע׳גנב׳ענען? איך האָב דאָך געגעבען אַ וואָרט, צוגעזאָגט צו געבען א דריט-חלק פון אוצר, וועלכער איז דאָך געפונען געוואָרען מיט׳ן רבינ׳ס כח. ס׳טייטש, געלד-פרעסער, וואָס ווילט איהר פון מיר?

ס׳האָט נישט געהאָלפען. חיה-רויזעל איז צו-הילף געקומען דער טאָכטער און איז אַרויס מיט איהר מענה-לשון:

— וואָס ווילסטו? האָסט געגעבען א וואָרט? איך נעם עס אויף מיר. ווייטער וואָס געהט דיך אָן? ער, דער מאָגלעניצער רבי, איז דען דיין פעטער? ער איז דאָך מיין פעטער, מעג איך טהון, וואָס איך וויל. מענדעל, איך וועל נישט לאָזען ריהרען דעם קאסטען גאָלד!

— וואָס׳זשע דען, זאָגסטו, זאָל מען טהון? גאָרנישט געבען? — איז שוין מענדעל אָבגעשטאַנען פון זיין עקשנות.

— ניין, איך זאָג דאָס נישט. מיר וועלען שיקען דעם רבי׳ן א שענעם פדיון. וואָס, ער וועט נישט וועלען צונעמען? עי, ער וועט נישט זיין קיין שלעכטער! איך בין אויך א רבנישע טאָכטער און כ׳ווייס גאַנץ גוט, אז גרויסע גבירים, וואָס האָבען בעקומען ברכות פון גוטע יודען צו מאכען גוטע געשעפטען, האָבען פונדעסטוועגען דערנאָך געברענגט א שענעם פדיון און ס׳איז געווען גאַנץ גוט אָנגעלעגט. די רביים האָבען זיך גאָרנישט גע׳ברוגז׳ט און נישט פערלאַנגט קיין שותפות. וואָס׳זשע איז די מעשה מיט׳ן מאָגלעניצער? אפשר ווייל ער איז מיין פעטער? איך בין אויך נישט פון דער גאס אַראָב! אז איך וואָלט, חלילה, געבליבען אַן׳אלמנה און די קינדער — יתומים, וואָס וואָלט דאן מיין פעטער געזאָגט? —

די דאָזיגע ווערטער חיה-רויזעל׳ס האָבען מענדלען שוין אינגאַנצען צעטומעלט. ער האָט שוין גאָרנישט געהאָט צו ענטפערען דערויף. פערקעהרט, זיין ווייב׳ס רייד האָבען נאָך איהם אויפגערייצט אויפ׳ן רבי׳ן און ער האָט שטילערהייד אין רעיון געפרעגט: „נו, טאקע וואָס איז די מערכה? א פדיון א שענעם שיק איך דאָך — וואָס׳זשע איז ס׳געוואַלד?

בקיצור, נאָך א סך דינגעניש און אַרומרייסעניש, איז געבליבען בהסכם-כולם, אַז מען שיקט דעם מאָגלעניצער רבי׳ן א שענעם פדיון.

ס׳איז נאָר געווען א פראַגע, ווער ס׳זאָל זיין דער שליח אוועקצופיהרען קיין מאָגלעניצע די מתנה. מענדעל האָט זיך אָבגעזאָגט דערפון. מען זאָל איהם געבען — האָט ער געזאָגט, — כל הון דעלמא, וועט ער דאָס נישט טהון. ער קען נישט מעיז-פנים זיין און זיך אפילו ווייזען דעם רבי׳ן אויף די אויגען. דאָס זעלבע האָבען גע׳טענה׳ט די קינדער; שיקען א פרעמדען מענש — פון דעם האָט די גאַנצע שטוב א וודאי נישט געהאַלטען. דאָס מוז זיין בסוד גדול און קיין פרעמדער מענש טאָר זיך. חלילה, נישט דערוויסען, וועגען וואָס דאָ האנדעלט זיך.

האָט מען ווידער געקלערט טעג און נעכט און נישט געקענט געפינען קיין אויסוועג. ס׳זענען פאַרביי טעג, וואָס מען האָט שוין וועגען דעם נישט גערעדט. חיה-רויזעל איז שוין באַלד צופרידען געווען, וואָס מען האָט פערגעסען אָן דעם. זי האָט אָבער א טעות געהאַט, מיינענדיג, אז מען וועט אינגאַנצען פערגעסען, ווייל מענדעל איז נישט אָבגעשטאַנען און כסדר דערמאָהנט אַז מען דאַרף און מען מוז דעם רבי׳ן שיקען א פדיון.

דאָן האָט שוין חיה-רויזעל קיין עצה נישט געהאַט, און בעל-כרחה האָט זי ערקלערט, אַז זי אַליין וועט זיין דער שליח.

האָט מען אויפגעפּאַקט די שעניקעס, און חיה-רייזעל האָט מיט ציטערדיגע הענד אויסגעצעהלט א קליין הויפעלע אימפּעריאַלען, א צוויי צענדליג שטיק גאָלדענע רענדלעך און צוגעלעגט אַ צוויי ברילאַנטלעך מיט אַ קליין שנירעל פערל. זי האָט דאָן דעם מאַן געפרעגט:

— נו, מענדעל, ביזט שוין צופרידען? נו, זאָג אַליין, איז דאָס ווייניג פאַר׳ן רבי׳ן? ס׳איז דאָך ווערט א מאַיאַנטעק!

מענדעל איז געשטאַנען א פערשטאַרטער. זיינע אויגען זענען איהם געוואָרען גרויס און ער האָט זיינע בליקען נישט אוועקגענומען פון דעם בלאַסקענדיגען גאָלד און פון די בריליאַנטען, וואָס זענען געלעגען פול אָנגעפּאַקט אין די שעניקעס. מענדעל האָט ערשט איצט רעכט דערזעהן, וואָס פאַר אַנ׳אוצר ס׳האָט זיך געפונען אין דעם קאַסטען, וואָס דער רוסישער גענעראַל האָט איהם אוועקגעשענקט. ער איז געשטאַנען און אַליין נישט געגלויבט זיינע אויגען. אין קאָפּ איז איהם געשטאַנען א טשאַד. ער האָט גאָרנישט געקלערט און האָט גאָרנישט געהערט, וואָס חיה-רויזעל פרעגט איהם. איהם האָט זיך געדאַכט, אז ער חלומ׳ט א שענעם חלום, און אז דער מלאך פון חלומות האָט דאָס אַלץ אזוי הערליך אויסגעמאָלען און איהם אוועקגעטראָגען אין א וועלט פון גינגאָלד.

ווען חיה-רויזעל האָט עטליכע מאָל איבערגע׳חזר׳ט איהר פראַגע, האָט זיך מענדעל אויפגעכאַפּט ווי פון שלאָף און ערשט דערפיהלט, אז דאָס איז נישט קיין חלום, נאָר א ווירקליכקייט. די פרייד האָט איהם צעשפּאָרט. ביים האַרץ-גריבעל איז איהם געוואָרען אַלץ ענגער ער האָט זיך אָבער געשטאַרקט מיט כל-הכוחות צו קאָנען איבערטראָגען זיין שמחה.

ער האָט אוועקגעריסען די אויגען פון די גאָלד-אָנגעפּילטע שעניקעס. ער האָט שוין נישט געוואָלט און אויך שוין נישט געקאָנט מעהר קוקען. און, א צעשטרייטער, א שיכור׳ער פון גליק, האָט ער האַלב-פרעהליך, האַלב-אויפגערעגט זיך אָנגערופען:

—ניין, חיה-רויזעל, ס׳איז ווייניג! מען דאַרף נאָך אונטערהויבען די פּאָדלאָגע און פון דאָרט אויך עפּעס אַרויסנעמען און דערלעגען דעם רבי׳ן! פון אַלע ערטער דאַרף מען נעמען א חלק!

חיה-רויזעל האָט זיך אפילו געוואָלט איינשפּאַרען. זי האָט אָבער קיין מוט נישט געהאַט צו זיין כנגד איהר מאַנ׳ס רצון. האָט זי מסכים געווען. און ווען מ׳האָט אונטערגעהויבען די פּאָדלאָגע און ס׳האָט א בלישטש-געטהון א ים פון גאָלדענע און בריליאַנטענע פייערלעך, וואָס האָט ווי א רעגענבויגען אַרומגעכאַפּט די גאַנצע שטוב און ליכטיג געמאַכט אַלע ווינקעלעך — דאָ איז שוין מענדעל אינגאַנצען אַרויס פון די כלים... זיין גלייכגעוויכט האָט זיך איבערגעבראָכען און ער האָט זיך די האָר פון קאָפּ געגומען רייסען:

— געוואַלד, וואָס טויג מיר אַזאַ עשירות?! ס׳איז איבער מיינע כחות, כ׳וועל עס נישט אויסהאַלטען! כ׳פיהל, אַז די פרייד פּרעסט מיך דאָס האַרץ און דער מוח פּלאַצט. צו וואָס אַזאַ אויסטערליש רייכקייט? ווער דאַרף אזוי פיל גאָלד און זילבער מיט בריליאַנטען און פערל. איך וועל דאָך משוגע ווערען פון רייכקייט, אָדער פון גרויס און צופיל גליק — געהן פון דער וועלט. ניין, איך קאָן אַזאַ גליק, שפּיר איך, נישט איבערטראָגען!

מענדעל איז געלאָפען אַ משוגע׳נער איבער דער שטוב, געטרעטען מיט די פיס אויף גאָלד און געשריגען:

— ווי האַלט מען אויס אַזאַ נסיון? ניין, דאָס איז שוין צופיל! דער הימעל האָט מיר א צו-שטאַרקע מתנה געגעבען. דאָס איז אַ מיתה-בנשיקה. לאָמיר צונעמען פאַר א שותף דעם מאָגלעניצער רבי׳ן, וועט זיין א ביסעל ווייניגער. און אפשר מיט׳ן רבינ׳ס כח וועל איך גיכער קאָנען אויסהאַלטען אַזאַ שווערע משא פון גאָלד און ברילאַנטען.

חיה-רויזעל האָט זיך אָנגעצונדען ווי אַ פלאַקער-פייער און אַרויס אויף איהר שטייגער מיט לשון:

— מענדעל האָסט שוין גענומען פּראַווען דיינע ווילדע שטיק? קבצן, וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען פאַר׳ן גאָלד?

(פאָרזעצונג קומט)

י. ב. שטרײמאַן

אַנהויב מערץ

די נאַטור האָט קאַפּריזן באַקומען
מאַכט גרימאַסן ווי׳א ניי-געבוירן קינד
דאָ נעמט אַ וואַרעמע פאַליע אריבער שווימען
דאָ רייסט עס ווי אויף א קייט זיך אַ הונט.

דאָ שיט עס מיט שניי און מיט האָגל
דאָ לייטערט דער הימל זיך אויס
דאָ רייסט עס ס׳גרעט אַראָפּ פון נאָגל
דאָרטן גלעט עס מחיה׳דיג דיין שוים.

די נאַסקייט דרינגט אריין אין דיינע שטיוול
א צווייטן עפּענט זי אויף די שיך
דאָ טהוט זי א ברי — דאָרט א דריוול
דאָ מישט זי דעם שטויב ווי אין א בוך.

א וואָלקען יאָגט צו מערב די קראָען
קומט א שטראַל — יאָגט ער זיי צוריק
א שפּערל אויף א צווייגל אויף א גראָען
ווי דער וועטער שפּרינגט אַהין און צוריק.

וואַרף אַראָפּ דיינע ווינטער-מלבושים
ניין, היל בעסער אין פוטער דיך איין
שטרענג אָן דיינע פילבאַרע חושים
ביז די זון וועט א לויטערע אויפגיין.

עטליכע טרויעריגע בלעטלעך פון אַ טאָג-בוך פון א ראדאמער יודישען פליט

XIII

די צווייערליי דאָקומענטען וואָס גרעטאַ האָט מיר געוויזען, זענען מיר איצט קלאָר געוואָרען. גרעטאַ האָט מיר אויספיהרלעך דערצעהלט, ווי אַזוי מ׳האָט איהר בעשולדיגט אין ראַסען-שאַנדע, ווייל זי האָט געפיהרט אַ ליבע מיט א יוד — מיט מיין יאָזעפ׳ן, וואָס איז שטרענג פערוועהרט אין היינטיגען נאַצי-דייטשלאַנד. עס קומט דערפאַר א שווערע שטראָף לויט די נייע געזעצען פון דער ראַסען-טעאָריע. מ׳האָט איהר געהאַט אַרעסטירט און ס׳איז שוין געווען בעשטימט אַ טאָג פון פּראָצעס. גרעטאַ האָט זיך נישט געוואָלט אונטערגעבען און זיך געהאַלטען עקשנות׳דיק ביי ס׳איהריגע: זי האָט ליב יאָזעפ׳ן און זי וויל נישט וויסען פון קיין ראַסען-טעאָריע. זי אָנערקענט נישט קיין ראַסען-שאַנדע. זי האָט געשטורעמט אין תפיסה און פּראָטעסטירט אָהן אויפהער, פאָדערענדיג פרייהייט. ס׳האָבען איהר בעזוכט אין תפיסה אָנגעזעהענע פּאַרטיי-לייט. זיי האָבען געוואָלט ווירקען אויף איר מיט גוטען, אַז זי זאָל ענדערן איהר מיינונג און געוואָלט איהר איבערצייגען, אַז די ראַסען-מישונג איז שעדליך פאַרן דייטשען פאָלק און גאָר געפעהרליך איז, ווען מ׳קומט מיט א יודען אין אַ וועלכער ס׳איז בעריהרונג. דאָס איז א געוואַלדיגער פערברעך, ווייל דערמיט בעדראָהט מען דעם קיום פון דער דייטשער נאַציע.

ס׳האָט גאָרנישט געהאָלפען, גרעטאַ האָט זיך געהאַלטען שטאָל און אייזען, אַז פונקט קאַפּויער: אַ שאַנדע איז, ווען מען פערפאָלגט אומשולדיגע מענשען און מען שטערט די ליעבע, וועלכע איז הייליגער פון אַלע געזעצען און פון אַלע טעאָריעס. זי האָט געזידעלט און גע׳מוסר׳ט די נאַצי-גדולים, אַז זייער נייע תורה איז בלאָף, אָבנאַרעריי, שקר און פערפיהרעניש.

געזעהן, אַז מיט גוטען געהט עס נישט, האָט מען אָנגעהויבען מיט בייזען. מ׳האָט געגעבען איהר פערשאַרפט די תפיסה-דיסציפּלין, אָנגעטוהן צרות, אַז ס׳זאָל איהר נמאס ווערען דאָס לעבען. גרעטאַ האָט אויך דאָס אויסגעהאַלטען. האָט אַמאָהל אַליין ערקלערט אַ הונגער-שטרייק און געפאָדערט מ׳זאָל איר שוין ברענגען איהר יאָזעפ׳ן. אויב נישט וועט זי אַזוי לאַנג נישט עסען, ביז זי וועט שטאַרבען. זי האָט גאַנצע דריי טעג מיט דריי נעכט געפאַסט און צוריקגעשליידערט דאָס עסען, נישט וועלענדיג עס נעמען צום מויל.

מ׳האָט וועגען דעם הונגער-שטרייק געמאָלדען איהר פאָטער, מיט וועלכען די נאַצי-פּאַרטיי האָט זיך ערנסט גערעכענט, מחמת זיין גרויסע און אָנגעזעהענע שטעלונג, וואָס ער האָט פערנומען אין די ערשטע רייהען פון דער פּאַרטיי. ער איז אַוועק צו גרעטאַ אָן איהר בעשוואוירען, אַז זי זאָל נישט זיין איינגעשפּאַרט און אריינטרעטען אין דער נאַצי-פּאַרטיי. דאָס איז נאָך ווייניג, נאָר זי זאָל תיכף אריינטרעטען אין דער געסטאַפּאָ. גרעטאַ האָט אויפגעציטערט פון אַזאַ פאָרשלאַג און געוואָרען אַזוי ווילד, אַז ווען נישט דאָס, וואָס אַזעלכע רייד האָט אַרויסגערעדט איהר פאָטער, צו וועמען זי האָט געהאַט גרויס דרך-ארץ, וואָלט זי זיך געוואָרפען אויף איהם מיט די פויסטען. פון גרויס אויפרעגונג און פּראָטעסט איז זי אַרומגעלאָפען איבער די תפיסה-קאַמער און זיך געריסען די האָר פון קאָפּ. דער פאָטער האָט זי צוגעטוליעט צו זיך און איינגערוימט איהר אין אויער:

— גרעטאַ, פאָלג מיך און טוה אַזוי ווי איך הייס דיך. אין דער היים וועל איך דיר אַלץ ערקלערען. דאָ קען איך נישט רעדען, ווייל די ווענד האָבען אויערן. געדענק און טוה געניי אַזוי ווי איך ווייז דיר אָן. —

מעהר האָט איהר פאָטער נישט גערעדט, נאָר לאַנג געקוקט מיט טיפע בליקען, וואָס האָבען מעהר גערעדט ווי די שטאַרקסטע, שניידיגסטע רייד. גרעטאַ האָט דערבליקט אין די צעשטרייטע, צעפינקעלטע אויגען פון איר פאָטער, אַז דאָרט איז א טיפע געהיימניס בעהאַלטען. זי האָט אַרויסגעפיהלט, אַז דער פאָטער האָט איהר אָנצופערטרויען אַזאַ זאַך, צוליב וועלכער ס׳איז כדאי אַלץ צו פאָלגען און צו טוהן.

און זי האָט בעשלאָסען מיט איינמאָל צו ענדערען איהר טאַקטיק. זי האָט עס געמאַכט קלוג, ביסלעכווייז און סיסטעמאַטיש. צו-ערשט איבערגעריסען דעם הונגער-שטרייק. נאָכהער געמאָלדן, אַז זי איז איינשטימיג אריינצוטרעטען אין דער נאַצי-פּאַרטיי און צום סוף אויסגעדריקט א ווינש אָנגענומען צו ווערען אין דער געסטאַפּאָ. ווען זי האָט דאָס אַלץ דערגרייכט האָט מען געגעבען איהר אַנולירט דעם פּראָצעס פון ראַסען-שאַנדע און א דאַנק איהר אינטעליגענץ און איהרע גרויסע פעהיגקייטען האָט זי כסדר אַוואַנסירט אויפן נייעם אַמט.

ערשט דאַן האָט זי ערפאָהרען דעם סוד פון איהר פאָטער, אַז דאָס אַלץ האָט ער איהר געהייסען טוהן, כדי אים צו העלפען אין זיין צושטערערישער אַרבייט, אין דער קאָנספּיראַטיווער אַרבייט, וועלכע ציעלט אומצוואַרפען דעם נאַצי-רעזשים. דער פאָטער האָט איהר אַריינגעצויגען אין דער געהיימער אַנטי-נאַצישער פּאַרטיי, פון וועלכער זי איז בעאויפטראַגט געוואָרען צו אַרבייטען אין א פערקעהרטער ריכטונג: צו שפּיאָנירען אין די נאַצישע רייהען.

גרעטאַ האָט די נייע מיסיע אויפגענומען מיט ענטוזיאַזם. זי האָט געדיענט אין דער געסטאַפּאָ און מיט לייב און לעבען געווען איבערגעגעבען דער אַנטי-נאַצישער פּאַרטיי, וועמען זי האָט געליפערט וויכטיגע סודות.

דאָס אַלץ האָט מיר גרעטאַ דערצעהלט און זי האָט מיר דאָס אַלץ בעוויזען מיט דאָקומענטען. צום סוף האָט זי צו מיר אַזוי געזאָגט:

— ה׳ ב. שטאַרקט אייך און נעמט אייך אָן מיט כח. אין דריי טעג אַרום, פיהר איך אייך אַוועק אין דער שווייץ. איך ווער געשיקט פון דער געסטאַפּאָ נאָכצושפּיאָנירען אַנטלאָפענע יודען און סאָציאַל-דעמאָקראַטען פון דייטשלאַנד, וועלכע פיהרען גרויל-פּראָפּאַגאַנדע. מיט מיר פאָהרט מיט א גאַנצע מחנה אַגענטען, כדי יענע אָהערצוברענגען, אָדער צו דערשיסען דאָרט די אַנפיהרער אויפן אָרט. איבערשרעקט אייך נישט. מיר פיהרען גלייכצייטיג א צווייטע מיסיע, אַ מיסיע פון א געהיימער שליחות, פון די בערלינער סאָציאַל-דעמאָקראַטען צו יענע אין דער שווייץ. די צווייטע מיסיע איז דער עיקר. מיר פערבלענדען דער געסטאַפּאָ די אויגען און איהר מיט אייער פרוי און קינדער דיענען אונז אויסגעצייכענט צו דעם צוועק. עס הייסט, אַז מיר, די גרופּע אַגענטען, זענען אייערע קרובים פון דער שווייץ און מיר נעמען אייך אַריבער צו אונז. מיר האָבען פאַלשע פּעסער אַלס שווייצאַרישע בירגער. מיט דעם האָט אונז די געסטאַפּאָ בעזאָרגט, אָבער מיר נוצען דאָס אויס אויף א פונקט-פערקעהרטען צוועק: פאַר אייך און פאַר אונז.

געדענקט און שוויגט און גרייט אייך צו.

(ווייטער קומט)

דירעוודיגע טעטיגקייט פון ראדאמער „טאז".

2387 קינדער בעקומען מעדיצינישע הילף — „טאז" היילט אויך ציינער און אויגען — הונדערטער קינדער ווערען באשטראהלט פון קווארץ-לאמפען — דער שיינער אויפטו פון זומער-קאלאניעס — צוויי גראנדיעזע פלענער: א קינדער-היים און קינדער-סאנאטאריע — 700 קינדער ווערען בעשפייזט.

מיט א צייט צוריק האבען מיר אין אונזער צייטונג בארירט א סאציאלען ענין, וואס דארף זיין נוגע דער גאנ-צער געזעלשאפט — שוץ פארן קינד.

די דאזיגע פראגע האבען מיר בא-דירט אין צוזאמענהאנג מיט דער בא-שפייזונג'ס-אקציע פון היגען „טאז", וואס האט היינטיגען ווינטער ארויסגע-געבען פרישע און זאטע מיטאגען פאר 700 יודישע קינדער.

דאס איז אבער געווען איין רינגע-לע פון דער גרויסער קייט, וואס הייסט: ראדאמער „טאז"-טעטיגקייט.

ווילען מיר טאקע דא ברייטער זיך אפשטעלען אויף אלע צווייגען פון זיין טעטיגקייט, כדי די ראדאמער געזעל-שאפט זאל האבען א מעגליכקייט אויפן סאן פון געבראכטע פאקטען און ציפערן — זיך צו באקענען מיט דער געז. „טאז".

אויפן ערשטען ארט קומט אין בא-טראכט די אפטיילונג: „שול-היגיענע", וואס נעמט ארום 1100 קינדער פון 9 יודישע שולען. די דאזיגע אפט. ווערט געפירט דורכן ד"ר גאלדבלום, וועלכער האט די מעדיצינישע און סאניטארע אויפ-זיכט איבער די דערמאנטע קינדער: אונטערזוכט זיי, גיט זיי מעדיצינישע הילף און עצות, האלט פארלעזונגען וועגען היגיענע א. ז. וו. ארעמע קינ-דער באקומען אויך זייף און האנטו-כער אומזיסט. אבער א חוץ דעם, קו-מען אין אמבולאטאריום פון „טאז" נאך הילף כתס ארעמע קינדער, וואס גיי-ען נישט אין קיין שול. אזוי, אז די צאל אונטערזוכטע באטרעפט פיל מערער ווי דער אנגעוויזער ציפער. דורכן לעצטען יאהר, א שטייגער, זענען אונטערזוכט געווארען און באקומען מעדיצינישע הילף 2387 קינדער.

איצט קומט: „דענטיסטישער גאבינעט". צאן-ווייטאג איז א „פאפולערע" קרענק. זעלטען, אז א מענטש זאל האבען גע-זונטע ציינער. און ווער ס'האט קראנקע ציינער — ווייסט מען — האט אויך א קראנקען מאגען. „טאז" האט דאס גע-נומען אין אכט און איינגעארדענט ביי זיך אין לאקאל, אויף זשעראמסקי 13 א דענטיסטישען גאבינעט, וואס איז איינגעארדענט לויט די לעצטע דענטיסטישע פאדערונגען. די דאזיגע אפטיילונג — אנגעפירט דורכן דענטיסט פריידאס — ווערט זייער א סך באזוכט דורך ארבעטער און פאלקס-מענטשען.

דאן: „אויגען-קראנקהייט". דאס אויג — זאגט א יווערטעל — איז דער שפיגעל פון הארץ. אבער אויסער דער שיינקייט, איז די אויגען-קראנקהייט א געפעהרליכע און א שעדליכע. „טאז" האט עס פערשטא-נען און איינגעארדענט צו דעם צוועק א ספעציעלען גאבינעט, וואו די ארימע בע-פעלקערונג בעקומט פאר א מינימאלען פרייז אן אויגען-דאקטאר און די ערשטע הילף. — שול-קינדער — אומזיסט. די אפט. ווערט געפיהרט דורכ'ן אויגען-דאקטאר, וויטעלס.

ווידער א וויכטיגער אויפטוה: „ליכט-הייל גאבינעט". פארמאגט צוויי קווארץ-לאמפען, וועלכע בעדינען די קינדער, וואס אונטערליגען דער „טאז"-השגחה און אויך די, וואס ווערען רעקאמענדירט דורך די היגע דאקטוירים. דורכשניטליך ווערען בעדינט ביי 40 קראנקע טעגליך.

ביז גאר וויכטיג איז אויך דאס אוועק-שיקען קינדער מיט אומיינע קעפ (פאר-כעס) קיין ווארשא אין א ספעציעלען הייל-אנשטאלט. די דאזיגע קרענק איז ווייט נישט קיין חרפה פינ'ם קינד, גיכער איז עס די חרפה פון די געהעריגע קא-מונאלע-און מאכט-ארגאנען, וואס נעמען נישט איבער די שוץ איבער'ן ארימען קינד, וואס וואלגערט זיך ארום אהן השגחה איבער די שמוציגע הויפען, רינ-שטאקען און ערשט — אין די ענגע שמו-ציגע היימען. איז דען א ווינדער, וואס ביי אזעלכע אנטי-סאניטארע בעדינגונגען ווערען א סך קינדער פערוואראלאזט? אבער נישט חלילה צוליב דער מאמעס שולד. ניין, ס'איז נישטא קיין שלעכטע מאמע. אלע מאמעס ווילען, אז זייערע קינדער זאלען זיין ריין און געזונט. אבער וואס זאל זי פרי-ער טהון, ווען זי קומט אהיים אין אוונט א מידע, נאך א שווערע וועש-וואשען אין א פרעמדער שטוב? ניין, ס'איז גארנישט קיין ווינדער. ס'איז דעריבער אויך נישט קיין ווינדער, וואס די היגע „טאז"-אפטיי-לונג האט זינט די לעצטע 7 חדשים א וועק-געשיקט 74 אזעלכע פערוואראלאזטע קינדער פון ראדאם און 59 פון פשיטיק. א טרוי-עריגער ציפער!

א גרויסען פערדינסט האט אויך „טאז" פאר'ן ארויסשיקען שווינדזוכטיגע קינדער קיין אטוואצק.

ס'איז ווערט אויך צו דערמאנען, אז „טאז" האט דעם היינטיגען ווינטער פו-נאנדערגעטיילט 200 קילא טראן צווישען די ארימע קינדער. (אומזיסט איז פאר א קליינעם אפצאהל).

און ועל כולם: די זומער-קאלאניעס אין גארבאטקע, וואו די קינדער פערברענגען 4 וואכען צייט אויף דער פרייער לופט אין א ווארע ליבע אטמאספער און בעקומען אויך געהעריגע נארונג. די דאזיגע קאלא-ניעס ווערען אנגעפיהרט דורכ'ן „טאז"-סעקרעטאר ה' קופערבלום.

אזוי, אומגעפעהר, זעהט אויס די טע-טיגקייט פונ'ם היגען „טאז".

ווי מיר זעהען פון די געבראכטע פאק-טען און ציפערן, נעמט דער „טאז" ארום די וויכטיגסטע געביטען פון מעדיצין און היגיענע לטובת דער ארימער בעפעלקע-רונג, פינדעמטוועגען... בעפרידיגט עס נאך ווייט נישט די אינטערעסען פון דער רא-דאמער ארימקייט און אויך נישט דער פערוואלטונג, וועלכע קומט טאקע איצט מיט צוויי גראנדיעזע פלענער: 1) שאפען א קינדער-היים פאר 50 ארימע קינדער — אין עלטער פון 4 ביז 6 יאהר — וואס זייערע מוטער'ס געהען האנדלען אדער ארבייטען, און 2) אויפבויען אן אייגענע קינדער סאנאטאריע אין גארבאטקע פאר 500 קינדער.

ביידע פלענער זענען פון גאר וויכטיגער בעדייט.

ס'איז דעריבער צו האפען, אז אין אנ-בליק פון די אפגעגעבענע פאקטען, ציפע-רען און פלענער, וועט די ראדאמער גע-זעלשאפט טהון אלץ, כדי צו דערמעגליכען דעם היגען „טאז" אויפצוברייטערען זיין טעטיגקייט און צו פערווירקליכען די באמת גיטע פלענער.

ס'איז אויך צו האפען, אז די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא וועלען דאטמאל נישט פערגעסען אין דער וויכטיגער אינסטיטוציע, וואס הייסט: „טאז".

זאל דא צום סוף דערמאנט ווערען צום שבח די גאנצע „טאז"-פערוואלטונג: פרוי לאסטמאן, סאלאמאן לעווין, דענט. אנשער, דענט. פריידאס, משה בלומאן, ג. וואקשלאג, י. זעגמאן מיט די ה"ה ד"ר קעלערווארם, אדוו. שטילער און ד"ר גאלדבלום בראש, וועלכע קארגען נישט קיין מיה און מאטער לטובת אט דער געזעלשאפט, וואס עס הייסט ממילא — לטובת דער ראדאמער ארימקייט.

גבריאל ווייסמאן.

די ארעמע שלמה׳לעך און משה׳לעך עסן מיט אפעטיט פון דער „טאז" - קיך.

וואו זענען זיי, די גראמאטנע?...

ארבעים יום... פערציג טעג איידער דאס קינד ווערט געבוירען, קומט דער מלאך און רופט אויס, ווער מיט וועמען ס'וועט אונטער דער חופה גיין.

האבען מיר זינדיקע מענטשען שפע-טער קיין ברירה נישט אין מוזען בליג-דערהייט, טוען אזוי ווי מ'האט בא-שטימט אין די הימלען. אמאל פאלט אויס דער זיווג גוט, אמאל שלעכט. פארפאלען!

אבער, אז מיר זענען שוין דערוואק-סענע, און, אז ס'האלט ביי געבוירען ווערען... א נייער שטאט-ראט, און, ווען עס קומט דא א מלאך און רופט אויס:

— די „טשעמנע מאסע" מוז זיך משדך זיין מיט די „גראמאטנע"! —

קומען מיר און זאגען: פזשעפרא-שאם, ענטשולדיקט טייערער מלאך, דרייט אויס אייער פסוק און רופט זייט מוחל אויס:

— די גראמאטנע מוזען זיך משדך זיין מיט דער טשעמנער מאסע!

א יא, ה' דען? — די זאך איז דאך אזוי פשוט, וואס פשוטער קען גארנישט זיין.

און אצינד, אז איר האט מיך שוין פערשטאנען אין וואס מיר גייט, ווען מיר רע-ען וועגען דער פראגע ערנס-טער.

און אויב איר וועט מיר ווילען ענט-פערען, אזוי ווי איהר האט געענט-פערט דעם „ראדאמער יוד": מ'יט א מי שמך? ווער האט אייך געמאכט פאר א קאפראל? — שרעקען מיר זיך אויך נישט דערפאר. אלזא, צו דער זאך!

די „אמת'ע גראמאטנע", וועלכע דער ה' דען וויל אונבאדינגט זעען אין צו-קונפטיגען שטאט-ראט, מיינט צו זאגען: דאקטוירים, אדוואקאטען, אינזשיניערען א. ד. גל.

איך גיב צו דעם: א. ד. גל. ווייל עס זענען נאך פארהאן: לערער, לערע-רינס און אפשר נאך א שיכט גראמאט-נע. פרעגט זיך א פראגע: וואו זענען זיי די דאזיגע גראמאטנע? אין וועלכע פארטיי, ארגאניזאציע, געזעלשאפטליכע אינסטיטוציע און בכלל, וואו זעהט איר זיי א גאנץ יאהר?

און נאך א פראגע: צי האבען זיי באדארפט גיין אין פאלק אריין — אין זייער יודיש פאלק אריין, קומען צו די מאסען, וואס זענען שטענדיק גערודפט און געפלאגט; קומען צו די דאזיגע דערנידעריקטע און באליידיקטע, קומען מיט זייער וויסען און יחוס, קומען מיט א גוט ווארט און זאגען: ברידער, מיר זענען מיט אייך, מירן אייך העלפען מיט וואס מ'יר וועלען נאר קענען, מיר בלוטיגען צוזאמען מיט אייך און דער עיקר: מיר שעמען זיך נישט מיט אייך?

האבען זיי באדארפט זיין געקניפט און געבונדען מיט די מאסען, וואס זענען אזוי ארעם, און וועלכע נויטיגען זיך אזוי אין גראמאטנע?

געוויס!

אבער, נישט אין בירגערליכען לא-גער און נישט אין ערגיץ זענען זיי פערטרעטען.

מען וואלט נאך געקענט פערשטעהן די דאזיגע איגנארירונג לגבי די מאסען מצד דער אלטער, גענעראציע גראמאטנע אבער אין שטאדט זענען דאך פערהאן יונגע יודישע דאקטוירים, אדוואקאטען און ערב-אדוואקאטען; פערהאן אפילו אזוינע, וועלכע שטאמען פון עמך, פון פשוט'ע היימען. וואו'זשע זענען זיי, די דאזיגע גראמאטנע? פאר וואס בעטייליגען זיי זיך נישט אין יודישען געזעל-שאפטליכען לעבען?

זיי זענען געווארען ככל הגוים: מיט דיפלאמען, מיט טיטולען און מיט איי-דעלע מאניערען, אבער נישט מיט אלעם זענען זיי ככל-הגוים.

ביי די אומות-העולם אנטלויפן נישט די גראמאטנע פון זייער אייגען פאלק, נאר פארקעהרט: דערציען עס און זע-נען זיך אפט מוסר-נפש דערפאר. אונ-זערע גראמאטנע האלטען נישט דער-פון; אפילו פון אונזער און זייער אייגען מאמע-לשון האלטען זיי אויך נישט.

צי שטאלץ און צו פרעמד זענען זיי צו אונז, די דאזיגע „געוועזענע" שלמה'לעך און משה'לעך.

היינט-זשע, פאר וואס קומט זיי דעם כבוד, דווקא זיי, די גראמאטנע צו שי-קען אין שטאט-ראט?

פארשטייט זיך, אז אויב ס'איז פאראן א דאקטאר אדער אדוואקאט, וועלכער האט יא עפעס געטוהן און טוט, דארף ער ווערן פון זיין קרייז געהעריג אפגעשאצט און באלוינט...

אזוי זעהט אויס די מאראלישע זייט פון דער מטבע. — אצינד וועגען דער מאטעריעלער זייט.

דער ה' דען שרייבט, „אז מ'מוז ביי דער איצטיגער פאליטישער לאגע קומען מיט א „יודע-שתשוב" און דער הקול קול יעקב זאל נישט זיין פאר די צו-הערער פון צווייטען צד קיין חוזק, נישט פאר דער פארם און ארט רעדן"...

אויף דעם האט שוין „א ראדאמער יוד" געמאכט איינציגע ריכטיגע, הגם איינגעוויקעלטע אין וואטע, בעמערקונ-גען. איך וויל פרעגען אפן און קלאר: צי א שיינע „פערזאהן" מיט א שיינעם ארט רעדען, וועט אויך ווילען און וואגען שארף און דרייסט צו רעדען? ווייל אזוי דארף מען דאך פארשטיין דעם „יודע-שתשוב"...

אויך דא, גלויב איך, אז דער ה' דען פארשטייט מיך, וואס איך מיין, און איך וועל דא מעהר קיין קשיות נישט פרעגען; בלויז איין באמערקונג וויל איך דא מאכען, אז דרייסטקייט צו א כאציאליסטישער שטאט-פערוואלטונג און הכנעה ערגיץ אנדערש איז ווייט נישט פון די העלדישע זאכען...

וואס שייך די „אינטערווענצען פון גראשעדיגע פראגען" פון די לעבענס אינטערעסען פון די סוחרים, בעלי-בתים, אינדוסטריעלער א. ז. וו. וועט מיר נאך אפשר אויסקומען וועגען דעם צו רעדען. איינס מוז איך אבער שוין זאגען, אז ווען ה' דען זאגט, אז ער האט אייגענע אינטערעסען פון שטאדט-ראט האט ער פ ו ל ק א ם רעכט. אבער דאן האבען אויך אנדערע דאס רעכט צו רעדען וועגען זייערע אינטע-רעסען, למשל די ארבייטער א. ז. וו...

צום שלוס פון ארטיקעל און, כדי צו בארעכטיגען א טייל טענות קעגען די „אמת'ע גראמאטנע" וועל איך ציטי-רען איין שטעלע פונם באריכט פון דער קאמבאטאנטען-פערזאמלונג, וואס איז געווען געדריקט אין נומער 8 „ראדאמער-קעלצער לעבען".

איך ציטיר ווערטליך, מיט דעם איי-גענטליכען סטיל פון באריכטגעבער:

„ה' וויכטעל טרעט צו צום ענין פון דער פערזאמלונג און באלד הויבט ער אן די אטאקע אויף די הויפט-מיטגלי-דער פון דער פערוואלטונג; פרעזעס ד"ר לעווי, וויצע פרעזעסען ד"ר זשאב-נער און אדוו. פעניגשטיין, ווי אויך אויף דעם סעקרעטאר אלעקסדער לעווי: ד"ר לעווי האט ביז איצט גארנישט געטהון, ד"ר זשאבנער שעמט זיך מיט די חברים פון „עמך", אדוו. פעניגשטיין האט בעליידיגט א דעלעגאציע פון חברים, אנטלאפען פון סטאראסטווא ווען ער האט געזאלט אלס דעלעגאט פון פעראיין בעלייגען ווינשען פאר דעם מלוכה-פרעזידענט. און אלעקסאנדער לעווי האט נישט געהאט קיין מיטלייד מיט די חברים קאמבאטאנטען און זיך געהייסען בעצאהלען פאר שרייבען בי-טעס און א רייה אנדערע חטאים"...

אט, אזוי זעהט אויס די ווירקליכע ווירקליכקייט!..

ווער עס וויל קען זיך שיקען אין שטאדט-ראט אמת'ע גראמאטנע. — מיר'ן זיך נאך מישב זיין...

נ. האלצמאן.

אויב נישט נייעס קרעדיט צו די נייע וואהלען...

אויף דער בודזשעט-זיצונג פון שטאט-ראט פאראכטאגען דאנערשטאג האט ד"ר פאסטמאן געהאלטען א רעדע, אין וועל-כער ער האט געזאגט צוו. אנד.

„אין ראדאם איז פערהאנען 30 פרא-צענט יודען, וועלכע זענען בעלעסטיגט נישט ווייניגער ווי אנדערע בירגער. פאר זיי איז אבער נישטא קיין סובווענ-צען און זיי פערנעמען נישט קיין שום פאזיציע אין שטאדט-בודזשעט. געוועזן צייטען, ווען די יודישע בעפעלקערונג האט גענאסען פון קליינע סובסידיעס אבער איצט זענען אויף די דאזיגע בו-דזשעט-פאזיציעס, אויך דא לעדיגע ערטער. ראדאמער יודען מוזען אליין אויסהאלטען אלע זייערע אינסטיטוציעס".

ס'איז געוויס א גערעכטע טענה. ס'וועט קיינער אנדערש נישט זאגען. עס בלייבט נאר צו פרעגען פארוואס האט מען נישט געהערט אזא עהנליכע רעדע פון די יודישע ראטמענער ביים פאראיאהריגען און ביים פארצוויייאהרי-גען בודזשעט? האבען דאך שוין דע-מאלט אפיציעל נישט פיגורירט אין די שטאדט-בודזשעטען קיין פאזיציעס פאר יודישע סובסידיעס, איז פארוואס האט מען דעמאלט געשוויגען?

מיר געדענקען גוט וועגען דעם דא-זיגען פאקט. א סימן, אז מיר האבען זיינער צייט טאקע געפרעגט פארוואס הערט מען נישט קיין יודישע שטים אויף די דאמאלסטיגע בודזשעט-זיצו-גען, אויף וועלכע ס'ווערען פארגעליינט אלע פערשידענע פרעלימינירטע פאזי-ציעס, נאר נישט קיין יודישע?

מיר האבען נישט פערשטאנען דעם סוד אזוי לאנג, ביז מ'האט אונז ער-קלערט, אז ס'טויג נישט, אז ס'איז נישט געזונד. ווארום אז מ'וועט רעדען הויך בקול רם, קען מען זיי שטרייכען און אויב ס'וועט זיין שא-שטיל, בשתיקה וועט מען שוין הינטען-ארום עפעס ארויסבעקומען.

אזא טאקטיק האט געהאט די יודישע ראטמענער-קאלא. זי האט זיך גארנישט זשענירט צו נעמען עפעס אזוי א מתנה פון אנ'אנדערע אלגעמיינע פאזיציע אין בודזשעט. פערקעהרט זי האט באדיי פער-

יעצט זענען זיי מודה דאָס זעלבע, וואָס מיר האָבען שוין לאַנג געזאָגט

ארום דעם פּראָצעס פון באָמבע-וואָרפער אויף קיילער׳ס-געשעפט.

אין קאָלאָניאַל-געשעפט פון יודישען סוחר קיילער אויף פּילסודסקי גאַס, האָט מען דאָ נישט לאַנג אַריינגעוואָרפען א שטינק-באָמבע, וועלכע האָט פערורזאַכט א בעדייטענדען שאָדען. דאָס איז שוין די דריטע באָמבע, וועלכע ווערט אַריינגעשליידערט אין זעלבען יידישען געוועלב. דאָס מאָהל האָט מען געכאַפּט דעם באָמבע-וואָרפער. דאָס איז א געוויסער סטעפאַן טשערווינסקי, א יונגער ענדעקישער „טהוער". ער איז די טעג גע׳משפט געוואָרען דורכ׳ן היגען שטאָדט-געריכט.

אויפ׳ן פּראָצעס האָט טשערווינסקי געפּרובט לייקענען, אַז ער איז איבערהויפּט יענעם טאָג נישט געווען אויף דער גאַס און דעריבער ווייסט ער גאָרנישט, וואָס ס׳איז געשעהן אין קיילער׳ס געוועלב. אַלס „ראיה" לדבר, כדי צו בעווייזען דעם אמת, האָט ער צוגעשטעלט אַליביסטען, ס׳הייסט עדים-זוממים, וועלכע האָבען געדאַרפען בעשטעטיגען, אַז ער איז גאָר געווען מיט זיי יענער צייט דאָ און דאָ און ממילא אַזוי אַרום פערטיידיגען און מציל זיין פון א שטראָף זייער ענדעקישען חבר.

עס האָט טשערווינסקי׳ן גאָר פלייסיג פערטיידיגט דער ענדעקישער אַדוו. גאַיעוויטש, וועלכער האָט געוואָלט בעווייזען מיט אותות ומופתים, אַז זיין פּאַרטיי-גענאָסע, איז א כשר לעמעלע, די אונשולד אַליין.

דאָס געריכט האָט אַלע אויסגעהערט און דאָך איינגעפונען, אַז דער אמת שטעלט זיך פאָר אַנדערש; אַז אויף טשערווינסקי׳ן האָט מען נישט אויסגעטראַכט קיין בלבול, נאָר ער איז טאַקע יאָ דער באָמבע-וואָרפער, און האָט איהם פערורטיילט אויף 3 חדשים תפיסה אָבליגענדיג איהם די שטראָף אויף 5 יאָהר.

דער היגער „דזיען-ראָברי", נעמענדיג שטעלונג צום דאָזיגען פּראָצעס שרייבט אַזוי:

„טשערווינסקי איז א טיפּ פון דער אונטערוועלט, א געוועזענער גאַסען-קאָלפּאָרטער פון צייטונגען און יעצט א „טהוער" ביי די ענדעקעס. עס געהט נישט דאָ וועגען קיילער׳ס געוועלב, אָדער וועגען אַנ׳אַנדערען מיטגלויביגען זיינעם, נאָר עס געהט דערין, אַז אין דער פּוילישער מלוכה קענען נישט ווערען טאָלערירט קיין אַקטען פון זעלבסט-געריכט, און אוודאי נישט קיין אַטענטאַטען מיט שטינק-באָמבעס, אָהן אונטערשיד צו וועמען זיי זענען געציעלט. בעריהמט זענען די ווערטער פון פּרעמיער סקלאַדקאָווסקי, וועלכער האָט זיינער צייט ערקלערט פון דער סיים-טריבונע, אַז ס׳הויבט זיך אָן פון אַן אָנפאַל אויף א יודיש געוועלב און עס ענדיגט זיך מיט אַלגעמיינע אַנאַרכיע. דער בעסטער בעוויז זענען די לעצטע געשעהענישען אויפ׳ן לעמבערגער אוניווערזיטעט, וועלכע האָבען זיך געענדיגט מיט אַזעלכע געשלעגען, אַז די „גאַזעטאַ פּאָלסקאַ" האָט זי בעצייכענט אַלס אונגעוועהנליכען באַנדיטיזם. די געוואָרפענע באָמבעס אין קיילער׳ס געוועלב, אָדער פון מרדכי שפּירטוס, וועלען נישט רוקען פאָראויס אויף א שריט דעם ענין פון נאַציאָנאַליזירען דעם האַנדעל. ס׳פערלירען נאָר דערויף — די פּוילישע פערזיכערונג׳ס-געזעלשאַפטען, וועלכע מוזען דעקען די היזקות און פערדינען פערדינט נאָר דער יודישער גלעזער, וואָס שטעלט צוריק אַריין די שויבען. אָבער די פאָלגען פון אַזאַ „זעלבסט-געריכט" קענען זיין פאַטאַלע פאַר׳ן מאָראַלישען געזונד אין דער פּוילישער געזעלשאַפט, ווייל דער אָנפאַלער וואָס ווערט בענוצט צו טעראָר-אַקטען פיהלענדיג איבער זיך די השגחה פון א פּאָליטישע ריכטונג, וועט זיך אָנגעמען מיט דער איבערצייגונג, אַז אין דער פּוילישער מלוכה קען מען בעגעהן אַזעלכע מעשים, וואָס קאָלידירען מיט׳ן שטראָף-קאָדעקס. אין דעם שטעקט די הויפּט-געפאַהר פון דער אונבערעכענטער טעראָר-אַקציע, מיט וועלכער מ׳דאַרף פערפיהרען דעם ענערגישסטען קאַמף".

„דזיען-ראָברי" גיעט נאָך צו:

„אונזערע לעזער, ציהענדיג אין זייערע בריעף דעם דערמאָנטען געדאַנק, פרעגען גלייכצייטיג: ווי האָט עס געקענט געשעהן, אַז מ׳האָט זיך צופרידען געשטעלט מיט׳ן כאַפּען דעם געדונגענעם אויספיהרער פון דעם טעראָר-אַקט און מ׳האָט זיך נישט בעמיהט צו ענטדעקען די קוועלע, פון וועלכע די שטינק-באָמבעס שטאַמען? וואו איז די ספּרוזשינע, וועלכע קירעוועט מיט׳ן דאָזיגען מין געדונגענע, ווי א טשערווינסקי און וועמער האָט צוגעשטעלט דעם באַנדיט די באָמבעס? ס׳איז דאָך בעוויסט — בעשטעטיגען אונזערע לעזער — אַז טשערווינסקי האָט די באָמבעס נישט פאַבריצירט, נאָר האָט זיי פון עמיצען בעקומען, אָבער פון וועמען? וואו איז די זיכערקייט, אַז די גאַסען-טיפּען, אָדער די, מיט וועלכע עס קירעוועט די ספּרוזשינע, וועלען נישט בענוצען קיין באָמבעס אויך צו אַנדערע צוועקען, צום ביישפּיעל אין דער צייט פון דער אַנקומענדער וואַהל-אַקציע צום שטאָדט-ראַט".

און די צייטונג פיהרט אויס:

„די עפענטליכע מיינונג לאָזט זיך נישט בעגנוגענען קיינמאָהל מיט׳ן בעשטראָפען א בלינד געצייג, ווייל די פערברעכישע האַנד ווירקט ווייטער אונבעשטראָפט. די אונבעשטראָפבאַרקייט איז זעהר אַנ׳אומרוהיגע ערשיינונג און צווינגט דער עפענטליכער מיינונג צו אַפּעלירען צו די זיכערהייט׳ס-אָרגאַנען זיי זאָלען ווי אַמגיכסטען אויפדעקען די פערקאָנספּירירטע פּאַרטיי-יאַטשעיקעס, וועלכע זייהען אין דער פּוילישער מלוכה אַנאַרכיע און מעשים פון אייגענווילע".

ביי אונז יודען איז דאָס שוין לאַנג קיין סוד נישט. שוין אין די אַלטע שריפטען פון אונזערע חכמים ווערט געזאָגט: עבירה גוררת עבירה, אָדער נאָך קלוגער און בילדליכער פאָרמולירט: „פּוטר מים ראשית מדין", וואָס דער טייטש איז, אַז דער אָנהויב פון קריעג, אַנאַרכיע, מלחמה, איז געגליכען צו דער עפענונג פון וואַסער, וואָס פון קליינע טראָפּענס ווערט א גרויסער טייך. די זעלבע קלוגע לעהרע האָבען אונזערע יודישע סיים-דעפּוטאַטען נישט איינמאָהל אָנגעוויזען. זיי האָבען געוואָרענט באַלד ביים ערשטען אַרויסשפּראַץ פון איינצעלנע טעראָר-פאַלען. מ׳האָט זיי דאַן ליידער נישט געהערט. ערשט איצט אָנערקענען דאָס זעלבע די פּוילישע פּרעסע און אירע לעזער. דאָס איז אויך גוט. ווי זאָגט מען: „גלייכער שפּעטער ווי קיינמאָהל".

וואו און ווי אַזוי

צו געבען צו וואַשען, פאַרבען, רייניגען פוטערס, לעדער, שיך און וועש?

מאָדערנע מעכאַניזירטע אַנשטאַלטען

פון דער כעמישע פאַרבעריי און פּראַלניע

פון פוטערים, לעדער׳ס, שיך-וואַרג

און וועש

A. HEMPEL

אין ראַדאָם טעל. 19-70

צענטראַלע אויף דער אַלטער שטאָדט 7

פיליע נומער I זשעראָמסקי נום. 1

„ „ II „ „ 21

„ „ III „ „ 59

„ IV טראַוגוטטאַ „ 11

פיליע נום. V סקאַרזשיסק סטאַשיצאַ נום. 10

לייטער פון דער טעכנישער אָבטיילונג

ALFRED HEMPEL

פיהרט אויס פּאַכמעניש און סאָליד

דויערענדע פאַרבען פון דאַמען און מענער-גאַרדעראָבע, וואָל, ביינוואָל, פוטערס, לעדער, לעדערנע גאַרדעראָבעס לאַטשען, פעדערען, זאָקען, לייווענט, פילס א. ד. גל.

די איינציגע אין קעלצער וואָיעוו. פירמע, וואָס פירט אויס כעמיש-טריקען דאָס רייניגען פון דאַמען און מענער-גאַרדעראָב, פוטער, דיוואַנעס ווי אויך דאָס אויפפרישען פון מאַנטלען און פּאַלטענס

א ספּעציעלע וועש-אָבטיילונג:

צו וואַשן העמדער, קעלנער, מאַנזשעטען, פוירהאַנגען א. ד. גל. ווערט אויסגעפיהרט אָהן צומישונג פון פּלאַרק, און אָהן צומישונגען, וועלכע זענען שעדליך פאַר דער וועש, מיט א שענעם זילבערנעם גלאַנץ.

פערזיכערט די ג. קליענטעלע אַז:

1) עס ווערט אויסגעהיטען פאַר שאָדען, פערפיהרונג
2) עס דעפאָרמירט נישט דעם שניט פון אַנצוג
3) פערהיט פון פערלירען די נאַטירליכע פאַרבען
4) פערהיט פון איינלויפען מאַטעריאַל
5) פערהיט פון פערלירען דעם גלאַנץ און די עלאַסטישקייט
6) עס ווערט דערהאַלטען דער פאַסאָן
7) פרישט-אויף די קאָלירען.
8) דערהאַלט די אַפּעראַטור
9) פערהיט די פעדים און די געוועבען פון מאַטעריאַל
10) שטעלט צופרידען די פערלאַנגען פון היגיענע און גוטען געשמאַק.

די נייע טעכניק און די 20 יעהר׳גע רוטין, פאַכקענטניס פון דער לייטונג בעפולמעכטיגט די פירמע צו פערזיכערען די ג. קליענטעל, אַז די איר אָנפערטרויטע רעקאָמאַנדירונגען, ווערען אויסגעפיהרט סאָליד, פאַכמעניש און צו דער צייט, צו דער בעסטער צופרידענהייט פון דער קליענטעלע.

דער ברייטער פאַך-פערנעם, ווי אויך די ראַציאָנעלע רעאָרגאַניזאַציע גיבען די מעגליכקייט פון ביליגען, שנעלען און סקרופּולעזע אויספיהרונג פון די עמפּפעהלונגען פון די קליענטעל.

מיר בעטען העפליך צו שענקען פולשטענדיגען צוטרוי אונזער פירמע

מיט אַכטונג:

Nowoczesne Zmechanizowane Zakłady
Farbiarnia i pralnia chemiczna
pralnia bielizny
A. HEMPEL

געשטאָרבען דער געטויפטער יוד בראַמסאָן.

פאַר׳ן טויט האָט ער געוויינט און געהייסען זיך ברענגען א תהילים׳על.

שבת איז געשטאָרבען אין ראַדאָם דער געטויפטער יוד בראַמסאָן. דער פערשטאָרבענער, טראָץ זיין שמד, איז ער געווען צוגעבונדען צו יודען ביז׳ן לעצטען טאָג פון זיין לעבען.

בראַמסאָן האָט אין די יונגע יאָהרען זיך פערליבט אין א קריסטין און דאָס האָט איהם דערפיהרט צום שמד. אָבער אויך דאַן האָט ער זיך פון יודען נישט אָבגעזונדערט. געווען אויסגעקאָכט מיט יודען, זיך גע׳חבר׳ט מיט זיי און אַלע יאָהרען געאַרבייט ביי יודען. ביז די לעצטע וואָכען האָט ער געאַרבייט אַלס בוכהאַלטער אין דער בעוויסטער פירמע א. ראָטענבערג.

אין די יונגע יאָהרען, פאַר׳ן שמד פערשטעהט זיך, האָט ער געלערענט יודישע למודים און געהאַט א ידיעה אין תלמוד. אפילו זיינע וויצען, וועלכע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט שאַרפזין, זענען געווען דורכגעפלאָכטען מיט תורה-ווערטלעך.

שוין זייענדיג א גע׳שמד׳טער, האָט ער נישט פערלאָזט קיין איין פסח, אַז ער זאָל נישט געהן אין די סדרים-נעכט צום ה׳ מרדכי לענגער, מיט וועמען ער איז געווען גוט בעקאַנט. דער סדר-צערעמאָניאַל האָט איהם געצויגען און ער האָט איהם מיטגעמאַכט, ווי ער וואָלט געווען א יוד.

בראַמסאָן האָט נישט געהערט צום יענעם טיפּ משומדים, וואָס, אַז זיי געהען אַוועק פון דער יודישער מחנה, ווערען זיי להכעיסניקעס, און ווייזען אַרויס שנאה און פאַראַכטונג צו אַלץ וואָס איז יודיש. ער איז דאָס נישט געווען, זיין בעציהונג צו יודען איז געווען א רעספּעקטפולע. ער האָט געליינט יודישע צייטונגען און געווען בכלל חבריש אויפגעטראָגען מיט יודען.

עס איז מיר איינמאָהל אויסגעקומען צו טרעפען זיך מיט זיגמונט בראַמסאָן ביים פריזירער. ער איז געזעסען און געליינט א היגע צייטונג און פלוצלינג האָט זיך זיין פּנים פערענדערט און אויסגעדריקט צער און ליידען. דאָס איז געווען נאָכדעם ווי ער האָט דאָרט איבערגעלעזען א ידיעה, אַז זיין זוהן זאָל האָבען אַנטייל גענומען אין שלאָגען יודען אויפ׳ן ספּאָרט-פּלאַץ.

א טאָג נאָך זיין טויט האָט מיר איינער פון זיינע אַלטע יודישע חברים דערצעהלט, אַז ווען ער איז געקומען צו איהם זיך געזעגנען אין די לעצטע מינוטען, האָט בראַמסאָן זיך צעוויינט. ער האָט וועניג גערעדט מיט זיין אַלטען פריינד, נאָר געוויינט, ביטער געוויינט...

מיין אינפאָרמאַטאָר איז זיך משער, אַז בראַמסאָן האָט מיט זיינע טרערען אויסגעדריקט חרטה אויף זיין בעגאַנגענעם שריט. ער האָט בעדויערט אין די לעצטע מינוטען פון זיין לעבען, וואָס ער האָט פערלאָזט דעם יודישען גלויבען.

א צווייטער פריינד זיינער האָט מיר איבערגעגעבען, אַז צוויי טעג פאַר׳ן טויט האָט ער געבעטען מ׳זאָל איהם ברענגען א תהלים׳על.

בראַמסאָן האָט געלאָזט צוויי זיהן, איינער אַרבייט אַלס ביוראַליסט אין מאַגיסטראַט. ער איז אַנ׳איידעלער מענש א יודען-פריינד, פּונקט ווי זיין פאָטער. דער צווייטער איז שוין נישט אַזוי...

בראַמסאָן האָט געהאַט פיעל יודישע פריינד, וועלכע ער האָט זיך ערוואָרבען א דאַנק זיין גוטען איידעלען כאַראַקטער. זיינע יודישע פריינד האָבען איהם בעגלייט צו זיין אייביגע רוה אויפ׳ן קריסטליכען בית-עלמין. זיי האָבען זעהר בעדויערט זיין טויט, ווייל כאָטש ער איז געווען א געטויפטער, איז ער דאָך געבליבען אין האַרצען א יוד.

אר.

געשטאָרבען א פרעמדער יוד,

וואָס האָט נישט געלאָזט קיין שום דאָקומענטען.

ווייסט מען טאַקע נישט ווי ער הייסט און ווער ער איז.

זונטאָג האָט א פּאָליציאַנט געברענגט א פרעמדען קראַנקען יוד אין יודישען שפּיטאָל אַריין, אַזוי ווי דער יוד איז געווען אין זעהר אַנ׳אומרייגען צושטאַנד האָט מען איהם נישט געקענט צונעמען צוליב היגיענישע טעמים. דער פּאָליציאַנט האָט איהם דאַן אָוועקגעפיהרט אין שפּיטאָל פון הייליגען זיגמונט, כדי מ׳זאָל אים דאָרט אָרומוואַשען, אויסבאָדען און נאָכהער צוריקברענגען אין יודישען שפּיטאָל אויף קוראַציע.

דער פרעמדער יוד, וועלכער איז געווען שווער-קראַנק, איז אין א פּאָר טעג אַרום געשטאָרבען אין שפּיטאָל. ער האָט נישט געלאָזט קיין שום דאָקומענטען און מען ווייסט נישט ווער ער איז און פון וואַנען ער שטאַמט. עס זענען דעריבער געווען שוועריגקייטען ביים ברענגען איהם צו קבורה. פאַר׳ן טויט האָט מען איהם פאָטאָגראַפירט, כדי די קרובים זאָלען איהם שפּעטער דערקענען.

ציכטעט באַדיי אויף דער אָפענבאַרקייט, אויף דער אָפיציעלישקייט פון די יודישע סובווענצען און דאָס בערעכטיגט. דעמאָלסט איז געווען כשר וישר צו בעהאַלטען, צו פערשטעקען די יודישע סובווענצען אין אַנדערע מאַנטלען אָהן א פּיפּס פון קריטיק אפילו און היינט וואָס איז? וואָס איז עפּעס גראָד היינט ד״ר פאַסטמאַן אַרויס מיט א פּראָטעסט, אַז „ס׳זענען נישטאָ קיין יודישע סובווענצען און זיי פערנעמען נישט קיין שום פּאָזיציע אין שטאָדט-בודזשעט"? מה היום מיומים, פאַרוואָס גראָד יעצט פּונקט ערב די וואַהלען פון א נייעם שטאָדט-ראַט?

ס׳בלייבט אויך אונפערשטענדליך, וואָס נאָך אַזעלכע האַרבע קשיות, האָבען די יודישע ראַטמענער דאָך געשטימט פאַר׳ן בודזשעט פון פיערטהאַלבען מיליאָן זלאָטעס, וואו עס פיגורירען נישט אָפיציעל קיין יודישע סובווענצען אפילו פאַר א זלאָט.

איז דאָס נישט אויפפאַלענד, אַז דער יעצטיגער מוטיגער אַרויסטריט איז געווען מעהר לשם עפעקט, לשם דעמאָנסטראַציע, כדי צו ערווערבען זיך נייעם קרעדיט ביי די וועהלער צו די נאָהענסטע שטאָדט-ראַט-וואַהלען?

שטעליכע פעסטשטעלונגען...

(אַנ'ענטפער דעם ח' גליובערמאַן)

דער ח' גליובערמאַן וואַרפט מיר פאַר אינ'ם פאָריגן נומ. פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען", אַז איך האָב נישט געהאַט קיין רעכט צו רעדען אין נאָמען פון אַ סאָציאַליסטישען בלאָק, מיט די רעכטע „פועלי-ציון" און דערביי פאַר-רופט ער זיך אויף אַ קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען צווישען לינקע „פועלי-ציון", „בונד" און פראָפ.-פעראיינען.

ווי אַזוי שטעלט זיך פאַר דער ענין אין דער ווירקליכקייט:

אויף דער דערמאָהנטער קאָנפערענץ איז איינשטימיג בעשלאָסען געוואָרען, אַז מיר פערהאַנדלען נישט מיט קיין שום בירגערליך-דעמאָקראַטישע גרופע, נאָר מיר באַזעצען דעם אַמט פון פאָר-זיצער און וויצע מיט סאָציאַליסטען.

ביים אַרויסרוקען קאַנדידאַטען איז פאָרגעשלאָגען געוואָרען דעם אַמט פון פאָרזיצער די לינקע „פועלי-ציון", וויצע — די פראָפ. פעראיינען. דאָס זענען גע-ווען קאַנדידאַטען, וועלכע האָבען געהאַט די זיכערסטע שאַנסען געוועהלט צו ווערען. דאָ האָט זיך דער „בונד", בעסער געזאָגט: איר, ח' גליובערמאַן, פאַר'עקשנט און געפאָדערט דעם אַמט פון פאָרזיצער פאַרן „בונד", און ווען מיר האָבען אָנגעוויזען, אַז די רעכטע פועלי-ציון וועלען פאַר קיין בונדישען פאָרזיצער נישט שטימען, האָט איהר פונדעסטוועגען נישט געוואָלט רעזיגנירן פון בענקל... דאַגעגען מיר, די לינקע פועלי-ציון, און די פראָפ.-פעראיינען האָבען יאָ רעזיגנירט פון אַמטן אין פרעזידיום און פאָרגעשלאָגען: „בונד" פאָרזיצער, רעכטע פועלי-ציון — וויצע, כּדי צו געבען אַזוי אַרום אַ מעגליכ-ליכקייט, אַז ס'זאָל יאָ קענען געוועהלט ווערען אַ סאָצ. פרעזידיום.

דאַן האָט איהר דערקלערט, אַז די רעכטע פועלי-ציון זענען ביי אייך נישט קיין סאָציאַליסטען, אויף וועלכען איר האָט באַקומען אַן ענטפער פון אונז: אויב די רעכטע זענען נישט קיין סאָציאַליסטען, וועלן מיר פאַר אַזאַ פרע-זידיום נישט שטימען.

איר, ח' גליובערמאַן האָט אויסגע-זוכט פערשידענע נישט קלאָרע ענטפע-פערס, און סוף כּל סוף מסכּים געווען אַליין צו שטימען פאַר די, וועלכע זע-נען לויט אייך נישט קיין סאָציאַליסטען ווייל... ביי אייך האָט דאָמינירט דאָס פרעזעס-בענקל... ווייל ווען מיר זאָלען אייך וועלען גלויבען, אַז אייך איז באמת געגאַנגען אין דעם צו האָבען אַ סאָציאַליסטיש פרעזידיום אַן די רעכ-טע פ. צ. וואָלט איהר דאָך דאַן גע-שטימט פאַרן ערשטען פאָרשלאָג, אויף וועלכען די רעכטע האָבען אויך געגעבען זייער הסכּמה.

ווייטער: אויף דער לעצטער קאָנפע-רענץ אין לאָקאַל פון דער קהלה (שוין מיט די רעכטע „פועלי-ציון") איז אין גאַנג פון די פערהאַנדלונגען געשטעלט געוואָרען דורך די רעכטע פועלי-ציון די פראַגע: וואָס וועט זיין, אַז ביים וועהלען דעם סאָרזיץ וועט קומען צו אַ גורל און דער גורל וועט צופאַלען דעם קעגנערישען צד? צי וועט דאַן דער בונד שטימען פאַרן רעכטען וויצע? אויף דעם איז פון אייך געקומען אַן ענטפער, אַן וואַקלעניש, אַז: יאָ. איז וואָס הייסט דאָס: אַ בלאָק פון די סאָצ-יאַליסטישע פראַקציעס, צי נישט?

נאָך ווייטער: די רעכטע פועלי-ציון האָבען געפאָדערט, אַז די דעקלעראַציע אויף דער זיצונג זאָל קומען פון בונד, אויף וואָס קיין איינער פון אונז, ד. ה. לינקע פ. צ. בונד און פראָפ. פאַראיי-נען, האָבען נישט געוואָלט מסכּים זיין, אָנווייזענדיג, אַז צו דעם איז בעשטימט דער ח' קירשענבלאַט.

איצט, ח' גליובערמאַן, אַ דיסקרעטע פראַגע צו אייך: צוליב וועלכען צוועק האָט איהר מיט מיר געפיהרט שטילע אונטערהאַנדלונגען, פאַר'ן דערעפענען פון דער זיצונג, אַז — כ'זאָל נישט גע-בען קיין שום דעקלעראַציעס, ד. ה. — אַז כ'זאָל די רעכטע פשוט אָ ב נ אַ ר ן און זיי שטעלען פאַר אַ געשעהענעם פאַקט און ווען איך האָב אייך געענטפערט אַ ז נ י ש ט, ווייל דאָס האָט נאָר געקאָנט דעצידירן די קאָנפערענץ, האָט איהר געהאַלטען פאַר נישט געווינשען וועגען דעם זיך צו ווענדען צו דער קאָנפערענץ ווייל... איהר האָט ווייזט אויס מורא געהאַט פאַר דעם פרעזעס-בענקעל...

צום סאַמע סוף אַ קליינע בעמערקונג: אויב ס'איז ריכטיג, אַז איך האָב נישט געהאַט קיין רעכט צו רעדען אין נאָמען פון אַ בלאָק פון די אַלע 4 ריכטונגען, איז, ווי איז געווען אייער ח' שטיינאָ-וויטש? איז ער דאָך געווען אויף דער לעצטער זיצונג פון דער קהלה און אויך ביי געוואוינט אַלע פריהערדיגע קאָנפערענ-צען און ממילא געווען בעקאַנט מיט איהרע בעשלוסען, איז האָט ער דאָך געקאָנט עפענטליך דערקלערען, אַז ס'איז קיין בלאָק מיט די רעכטע נישט געשאַפען געוואָרען? (אָבער... דאָ שפּילט ווידער אַ ראָלע דאָס... בענקעל).

דעזומירענדיג דאָס אַלץ, פ ר ע ג איך: ווער ברענגט צום אויסדרוק די בונדישע שטעלונג אויפ'ן באַ-דען פון דער קהלה: צי דער „פרעזעס" שטיינאָוויטש, אָדער דער פּאָליטישער קאָמיסאַר, גליובערמאַן?

משה קירשענבלאַט

פערוו. מיטגליד פון דער ראַדאָמער קהלה פון לינקע „פועלי ציון"

הרב ד"ר הורוויץ

דאָס קינד און דאָס בוך

דאָס פּראָבלעם „מענטש און וועלט" איז געבויט אויפ'ן דיאַלאָג: „איך — דו" און „איך — עס".

קינדער, און ספּעציעל יתומים-קינדער, וואָס האָבען קיינעמען אַרום זיך, אויסער זיך, זענען שטאַרק עגאָצענטריש. אָפּט-מאָל איז זעהר שווער מיט אַזאַ יתום זיך צו פערשטענדיגען, ווייל ער איז אַן אָנגעשלאָסענע וועלט פאַר זיך.

די אויפגאַבע פונ'ם גוטען דערציהער איז: צו געווינען דאָס קינד צום גע-זעלשאַפטליכען לעבען און אַרויספיהרען עס פונ'ם מאָנאָלאָג-מצב אין אַ דיאַלאָג.

אָבער נישט נאָר דער דיאַלאָג „איך — דו" אַליין זאָל ווערען געפלעגט, מ'מוז אויך אַרויסרופען ביים קינד די דיסקוסיע פון „איך — עס". דאָס מיינט: וועקען אינ'ם קינד די אויפמערקזאַמקייט פאַר יעדען געגענשטאַנד. דערפאַר האָט דאָס קינדער-שפּילצייג אַ גרויסע השפּעה פאַר דער גייסטיגער קינדער-דערציהונג, ווייל דאָס קינד לערענט זיך אויס „קו-קען" און „בעטראַכטען".

נישט שטענדיג אָבער קען דער דער-ציהער מיטגעהן מיט'ן קינד. מוז ער דעריבער געבען אַ מעגליכקייט דעם קינד אַליין צו אַרבייטען איבער זיך, כּדי אַליין צו קענען געבען אַ תּשובה אויף פערשידענע לעבענ'ס-פראַגען. אין פּסיכאָלאָגישען לשון הייסט דאָס: שאַ-פען אינ'ם קינדערישען מוח אַ „דו"-עס-קאַמער", וואָס זאָל רעאַגירען אויפ'ן קינדערישען „איך".

דאָ דאַרף קומען צו הילף דאָס צו-געפּאַסטע בוך.

קינדער-ביכער מיט שענע אילוסטראַ-ציעס רופען אַרויס ביים קינד אַן עפעקט-פולען רייץ, וואָס צווינגט איהם צו בעּ-שעפטיגען זיך מיט אָט דעם נייעם פּראָבלעם, וואָס דאָס בוך האָט איהם פערשאַפען.

דערפאַר שפּילט אַ גרויסע און וויכ-טיגע בעדייטונג אין דער דערציהונג פונ'ם קינד דאָס בוך. עס איז נאָר אַ פראַגע: וואָס פאַראַ ביכער געבען צו לייענען דעם קינד. אָט דאָס לעצטע דאַרף טאַקע זיין די אויפגאַבע פונ'ם דערציהער, וועלכער דאַרף קענען אויס-קלויבען אַזאַ ליטעראַטור, וואָס איז צו-געפּאַסט צום גייסט און נשמה פונ'ם קינד.

דער היגער בית-יתומים, וועלכער האָט זיך קונה שם געווען אויסער די גרעניצען פון דער אייגענער שטאָדט, איז יעצט צוגעטרעטען צו אַ ברייטערע יודישע קולטור-אַרבייט. ס'איז יעצט געמאַכט געוואָרען אַ רעמאָנט, וואָס האָט געקאָסט זעהר פיעל געלד. ס'מוז אָבער געזאָגט ווערען צום שבח פון דער פערוואַלטונג, אַז זיי בעמיהען זיך אויך דורכצופיהרען אַ גייסטיגען רע-מאָנט און אַריינצופרענגען מעהר יו-דישקייט ווי ביז איצט.

צו אַזאַ קולטור-טעטיגקייט איז אָבער וויכטיג: ביכער. אמת, טאַקע, אַז די פערוו. טהוט אַלץ, כּדי דעם קולטור-פּראָגראַם צו פערווירקליכען, אָבער די טאָג-טעגליכע דאגות פון עסען און הלבשה פאַר די קינדער-יתומים, גיט זיי נישט די פינאַנסיעלע מעגליכקייט צו בעזאָרגען די קינדער מיט אַן ענ-טשפּרעכענדער קינדער-ביבליאָטעק.

ס'איז דעריבער אַ חוב אויף דער גאַנצער ראַדאָמער בעפעלקערונג צוצו-העלפען שאַפען פאַר'ן יתום-קינד דאָס קינדער-בוך.

שענע פאַרשטעלונגען פון דער בית-יעקב-שולע.

זונטאָג ביינאַכט איז פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון שניידער-צעך אויף וויטאָל-דאַ 10 אַ פאַרשטעלונג פון די שילערינס פון דער בית-יעקב-שולע.

עס איז אויפגעפיהרט געוואָרען „יוסף האָלט טייער דעם שבת" (יוסף מוקיר שבת) אין 5 אַקטען. עס האָבען זיך בעטייליגט אין דער פאַרשטעלונג: לאה קירשבערג, רחל ראָזענבלום, חיה גרינ-בלאַט, לאה קאָרמאַן, אסתר ציצערסקאַ, חוה אורבאַס, אסנת גאָלדשטיין, נאַכע פוקס, בלימע זאָמער, לאה בידערמאַן, חיה ריכטער, רבקה ווערבער, קעסטענ-בערג, רייזעל מרגלית און די קינדער דבורה אַלבוים, אסתר גרינמאַן און מרים ווייגאַכט.

פאַר דער פאַרשטעלונג איז אָבגע-ריכט געוואָרען אַנ'אַזכּרה נאָך דער גרינדערין פון די בית-יעקב שולען, שרה שענירער. עס האָט גערעדט וועגן איהרע פערדינסטען אויפן געביעט פון ערציהען די יודישע טעכטער אין יודי-שען, רעליגעזען גייסט, די לייטערין פון דער היגער בית-יעקב שולע, פּרל. יהודית געלבלום.

די פאַרשטעלונג האָט זיך גוט איינ-געגעבען און אַ בעזונדערער פערגניגען איז געווען צו הערען די שענע יו-דישע פאָלקס-שפּראַך פון אונזערע יודישע מיידלעך.

אין דער סצענישער אויפפיהרונג פון 5-אַקטיגען „יוסף מוקיר שבת" און אין די דעקלאַמאַציעס האָבען זיך אויסגע-צייכענט די הויפּט-ראָליסטען: לאה קירשבערג, רחל ראָזענבלום, חי' גרינ-בלאַט, אסנת גאָלדשטיין און נאַכע פוקס.

בעל-הבית'טעס, וואָס ווייסען נישט, וואָס זיי עסטן...

די צייטונגען מעלדען כּסדר וועגען די ווילדע רדיפות און גגישות פון די דאַנציגער נאַצי-יונגען לגבי יודען און אויך פּאָלאַקען. בעזונדערס האָט אויפ-געשווידערט די ידיעה פון אַ בעגלויב-טער לאָנדאָנער קוועלע, אַז אַ באַנדע נאַצי-יונגען האָט פערכאַפּט אַ גרופּע יודען, אַריינגעוואָרפען זיי אין לאַסט-אויטאָס און פערשלעפּט אין אַנ'אומבעקאַנטער ריכטונג. ביז איצט ווייסט מען נישט, וואו דאָס געביין פון די דאָזיגע אומגליקליכע קרבּנות איז אַהינגעקומען. אָט, אין אַזאַ צייט גיט מען אונז איבער, אַז עס זענען נאָך דאָ אַזעלכע בעל-הבית'טעס, וואָס קויפען דאַנציגער אויס-אַרבייטונגען, ווי למשל פּראָשקעס צום באַקען וכדומה, בעת די זעלבע אַרטיק-לען פון היימישער פּראָדוקציע געפינען זיך אין יעדען געוועלב און עס ענטשטע-הען כּסדר נייע פאַבריקען אין פּוילען, ווי למשל „ליליפּוט". עס איז שוין באמת די העכסטע צייט, אַז אונזערע בעל-הבית'טעס זאָלען וויסען, וואָס זיי — עסען...

אַריינגעוואָרפען אַ שטיין צום רבין ר' משה'לע.

זונטאָג ביינאַכט האָט עמיצער אַריינ-געוואָרפען אַ שטיין אין דער וואָהנונג פון רבין ר' משה'לע רובין אויף שפּי-טאַלנאַ 2.

דער כוליגאַן האָט געציעלט מיט אַ גומי, אַנ'אַזויגערופענעם „שפּראַצער" און דער שטיין וועלכער האָט געשפּאָלטען די שויב פון פענסטער, האָט געטראָפען דעם רבּי'ן ר' משה'לע אין קאָפּ, נעבן אויג, מאַכענדיג איהם אַ טיפען ווינד. עטליכע טעג איז דער רבּי אַרומגעגאַנ-גען מיט אַ באַנדאַזשירטען קאָפּ.

אבטיילונג פאַר אַסטראָוויעץ, אָפּאַטאָוו, וויערזשבניק און אומגעגענד

רויב-אַנפאַל

פאָריגע וואָך איז דאָ בעפאַלען גע-וואָרען די פרוי מאָך, וועלכע האָט זיך אומגעקעהרט פון איהר געשעפט. אין אָוונד נאָכן שליסען די קראָם האָט זי גענומען צו זיך דאָס געלד פון געוועלב, וועלכעס זי האָט אַריינגעלייגט אין אַ טעקע און אין בעגלייטונג פון איהר שוועסטערען-טאָכטער געגאַנגען צו זיך אַהיים.

אויף שענקעוויטשאַ גאַס האָט זיך צווישען די ביידע פרויען דורכגעפאַקט אַנ'אונבעקאַנטער פאַרשוין, און, געבענ-דיג אַ שטויס די פרוי מאָך האָט ער פון איהר אַרויסגעריסען די טעקע מיטן געלד.

די פרוי מאָך האָט אויפגעהויבען אַני-אַלאַרם, און אַוועקוואַרפענדיג פון זיך דאָס פּעקעלע געבעקס, וועלכעס זי האָט געטראָגען אין דער צווייטער האַנד, האָט זי אָנגעהויבען נאָכיאָגען דעם רויבער.

די געוואָלטען פון ביידע פרויען האָ-בען אַליאַרמירט אַלע דורכגעהער, דאָך איז דעם אונבעקאַנטען דרייסטען רויבער געלונגען צו אַנטלויפען.

דער דרייסטער רויב-אַנפאַל אין צענ-טער פון שטאָט און דערצו אין די פריערסטע אָוונד-שעהן האָט אַרויסגע-רופען אַ גרויסע אויפרודערונג.

ווי מען גיט איבער האָט זיך אין דער טעקע געפונען אַ גרעסערע סומע געלד.

דער קהלה-פּראָצעס.

ווי מיר האָבען שוין געמעלדען, איז דער סענסאַציאָנעלער פּראָצעס צייזעל — קהלה אָבגעלייגט געוואָרען אויף איינינגע וואָכען. דעם היינטיגען פרייטאָג 18 ד. ח. קומט אויס דער טאָג פון דערמאָהנטען פּראָצעס אין צווייטען שוין אָבגעלייגטען טערמין.

צווישען די צדדים קומען פאָר אונטער-האַנדלונגען וועגען אַ גוטווילליגע ערלע-דיגונג פון דעם פּראָצעס. ס'איז שוין זאָגאַר פאָרגעקומען אַ בוררים-געריכט. מצד דער קהלה איז געווען אַרביטער דער ה' שמואל בייגעלמאַן און מצד דעם אַדוו. צייזעל — דער ה' בן ציון ראַטער.

דאָס דערמאָהנטע בוררים-געריכט האָט אָבער נישט דערפיהרט צו קיין שום רע-זולטאַט, ווייל דער בורר מצד דער קהלה ה' בייגעלמאַן האָט געהאַט פאַר זיך די-רעקטיווען מצד דער קהלה, וועלכע האָט אויף איהר'ס אַ זיצונג בעשלאָסען צוריק-צוציהען די בעשולדיגונג געגען אַדוו. צייזעל, נאָר דאַן ווען דער ה' צייזעל וועט געבען די קהלה די געהעריגע סאַטיס-פאַקציע. קודם כּל דורך אָבדרוקן אין דער פּרעסע אַ געהעריגע ערקלערונג, ווי אויך אַלס צייכען פון חרטה שפּענדען אַ געוויסע סומע אויף יודיש-נאַציאָנאַלע און געזעלש. צוועקען.

צוליב דעם וואָס דער צד צייזעל האָט נישט געוואָלט איינשטימען אויף די דער-מאָהנטע פּונקטען, איז דאָס בוררים-געריכט אויפגעלעזט געוואָרען.

די „שלום"-אונטערהאַנדלונגען ווערען אָבער ווייטער פאָרטגעזעצט. ווי מען אינ-פאָרמירט אייער מיטאַרבייטער, ווערט איצט דורכ'ן ה' צייזעל אַרויסגערוקט די פאָל-גענדע צוויי שלום-קאָנצעפּציעס: 1) דאָס בוררים-געריכט זאָל בעשטעהען: פון פאַרשטעהער פון דער אינטעליגענץ אָדער 2) פון די היגע 3 שטאָדטישע ריכטער'ס, וועלכע זאָלען אַלס אַ פּריוואַט בוררים-געריכט. בעטראַכטען און ערלעדיגען דעם קאָנפליקט.

דערביי פערזיכערט דער צד צייזעל, אַז די ריכטער'ס זענען מסכּים דעם ענין פּרי-וואַט צו בעטראַכטען און איהם צו ליק-ווידירען ס'זאָל נישט קומען צום אָפיציע-לען געריכט.

דער צד צייזעל האָט אויך פאָרגעלייגט דעם קאָנפליקט צו ערלעדיגען אין ראַדאָמער ביים רב קעסטענבערג.

די קהלה שטעהט אָבער אויפ'ן שטאַנד-פּונקט, אַז אַלס קהלה מוז זי בעקומען די פולסטע סאַטיספאַקציע. און אויב זי איז גענייגט צו שטעלען זיך פאַר אַ בוררים-געריכט איז עס צוליב דעם וואָס דער ה' צייזעל איז אַ יודישער אַדוואָקאַט. און אַלס יודישע קהלה מוז זי מאָראַליש שיצען אַלע יודישע שיכטען. דאַרין אויך די שיכט יודישע אַדוואָקאַטען.

אַלענפאַלס אויב ס'וועט נישט דערגיין צו קיין אויסגלייך וועט קומען צו אַ סענ-סאַציאָנעלען פּראָצעס.

דערווייל גיט די אַנטיסעמיטישע פּרעסע קאָרעספּאָנדענצען פון דעם קנאָל-ספּעקטאַ-קולאַרישען ענין. אַזוי האָט זיך פאָריגע וואָך שטאַרק צושריבען וועגען דערמאָהנטען קאָנפליקט די אַנטיסעמיטישע „7 גראָשן" צייטונג א. ז. וו.

די יודישע בעפעלקערונג, די סתם יו-דישע פער'דאגה'טע בעפעלקערונג פער-לאַנגט ס'זאָל קומען צו אַנ'אויסגלייך.

אויסלענדישע הילף

דער היגער איינוואָהנער לייזער ראָ-זענצווייג, וועלכער וואָהנט היינט אין אַמעריקאַ (פעראייניגטע שטאַטען) און הייסט לואיס ראָז, האָט דאָרט דורכגע-פיהרט אַנ'אַקציע לטובת די אַסטראָוועצער אָרימעלייט. ווי מ ע ן אינפאָרמירט מיך איז דאָרט געזאַמעלט געוואָרען אויף דעם צוועק ביי 2000 זל.

לויטן פערלאַנג פון דערמאָהנטען הער לייזער ראָזענצווייג (לואיז ראָז) איז דאָ געשאַפען געוואָרען אַ קאָמיטעט, וועלכער האָט אויסגעאַרבייט אַ רשימה פון 70 נויטבעדערפטיגע וועמען דער אַמעריקאַנער קאָמיטעט וועט דירעקט די שטיצע אַהיימשיקען.

דער אָרטיגער קאָמיטעט בעשטעהט פון די ה"ה אַרזעל, עהרליכזאָהן, ראָ-זענצווייג און אַנדערע.

די היגע יודישע פני וואָלטן זיך גע-מענט אַראָבנעמען אַ מוסטער פון דערמאָהנטען בן-עיר אונזערען, וועל-כער איז פיל אָרימער ווי אַ טהייל היגע פני און דאָך אַרבייט ער לטובת זיינע ברידער פון דער זייט ים.

אונזערע פני זענען פולשטענדיג דוהיג מיט זיך, ווייל פון זיך זענען זיי פיין צופרידען. קיין זאָרג פאַר זייערע אָרימע ברידער איז ביי זיי גענצליך נישט דאָ.

פארערט איבעראל
נאר די בעסטע ליכט
»מעטראפאל«

KINO APOLLO

ביז זונטאג איינשליסליך
פיער שטערענס פון פילם
ראבערט טאילאר, מ. סוליוואן
פראנשאט טאנע, ראבערט יונג
אין פילם
Trzech przyjaciół
איבערן פראגראם: ספעציעלער רעפארטאזש פון פ. א. ט.
דאס לעבען דער טויט, און די לויה פון גרויסן פויפסט דעם XI

KINO APOLLO

גרויסער פ־יהמארגען פראגראם
שבת 1, 3 און זונטאג 12 1³⁰
פוילישער פילם
O CZYM SIĘ NIE MÓWI...
לויט די דערציילונג פון זאפאלסקא
א דראמע פון א גרויסע און טראגישע ליבע
Od Poniedziałku
גרויסע רעוועלאציע פון סעזאן
? ? ?

גמינע בעשטעלט א מצבה אויפ'ן קבר פון חיה מינקאווסקי

נעכטען האט דער פרעזעס ה' דען, אין הסכם מיט זיין צוזאג וואס ער האט געבעגעבען אין פשיטיק אויף דער יאהרצייט פון קדוש יעקב יוסף מינקאווסקי — בעשטעלט ביים ה' גארפינקעל א מצבה פאר חיה מינקאווסקי, וועלכע איז ציזאמען מיט איהר מאן יוסף אומגעקומען פון רוצחישע הענד.

די מצבה וועט פארשטעלען א מזבח מיט דריי שטיגעלעך ארויפצוגעהן און און פון אויבען א פלאם.

פערשארפטער קאנפליקט צווישען „ארט" מיט'ן פריזירער-צעך

שטורמישע פערזאמלונג מיט רעוועלאציעס ביי די יודישע פריזירער

אין צוזאמענהאנג מיט'ן שאפען א אנדולאציע-קורס פאר די יודישע פריזירער דורכ'ן היגען „ארט", איז ענטשטאנען א שארפער קאנפליקט צווישען דער דערמאנטער געזעלשאפט מיט'ן היגען יודישען פריזירער-צעך. „ארט" בעשולדיגט שטארק דעם צעך אין בייזוויליגער שטערונג נישט צו דערלאזען רעאליזירען דעם קורס, וועלכער איז פאקטיש א גרויסע נויטווענדיגקייט, ווייל דערמיט ווערן פריזירער פארפולקאמט אין זייער פאך און עס ווערט אזוי ארום געשאפען א נייע וויכטיגע פלאציבקע. „ארט" ווארפט פאר דעם צעך, אז ער איז אויסן אייגענע אינטערעסען, ווייל האבען דעם אויסשליסליכען מאנאפאל איבער די געזעלען און לערן-יונגלעך אויס כלומרשטע מורא פאר קאנקורענץ און קעמפט ממילא קעגן דער פארשפרייטונג פון דער יודישע מלאכה. דער קאנפליקט האט זיך נאך מעהר פארשארפט נאכדעם, ווי דער אנגאזשירטער יודישע פריזירער, פארינא, אלס אינסטרוקטאר פונם קורס האט צוויי מאל געבראכען דעם אפמאך מיט „ארט". דאס אלץ האט דערפירט דערצו, אז „ארט" האט בלית-ברירה געמוזט אונטערהאנדלען מיט א קריסטליכען פריזירער, אבער דא האט זיך געשאפען פארשידענע קאמפליקאציעס און „ארט" האט אנגאזשירט דעם היגען פריזירער, ראזענבערג, וועלכער איז צוגעטרעטען לערנען א גרופע יודישע פריזירער-ארבעטער.

כדי צו דערמעגליכען דעם דערמאנטען קורס, האט די „ארט"-צענטראלע אין ווארשא געשיקט פאר די ראדאמער אפטיילונג פארשידענע דערצו נויטיגע מכשירים. אויך די היגע גמילת-חסד-קאסע האט באשלאסען ארויסצוגעבען געוויסע הלוואות פאר די שילער פונ'ם קורס.

די פארשארפטע סיטואציע האט ארויסגערופען א גרויסע אויפרודערונג אינם צעך פון די יודישער פריזירער-מייסטער, וועלכע האבען גערופען אויף עהערנעכטען מיטוואך ביינאכט א גרויסע פארזאמלונג, אויף וועלכע ס'זענען אויך געקומען מיטגלידער פונם פראפעסיאנעלען פריזירער-פאראיין.

די פארזאמלונג איז געווען א שטורמישע און האט זיך געצויגען ביז דריי א זייגער ביינאכט.

דא זענען גאר די מייסטערס ארויסגעטרעטען מיט א בעשולדיגונג קעגען „ארט", איבערהויפט קעגען די סעקרעטארין, צימבאליסטא, וועלכע האט לויט זייערע רייד, גורם געווען אין א געוויסע מאס, דאס נישט קענען ברענגען צו א פארשטענדיגונג צווישן זיי מיטן „ארט" בנוגע דער שאפונג פון דערמאנטען אנדולאציע-קורס, הגם דער דעלעגאט פון די „ארט"-צענטראלע פון ווארשא, ה' אסטאשינסקי, האט קאנפערירט מיטן היגען פארזיצער פונם מייסטער-צעך, ה' היידענבערג וועגען דעם ענין.

אין דער ליידענשאפטליכער דיסקוסיע האבען אנטייל גענומען די ה'ה: היידענבערג, פיינטוך, וויאטראק, פרידמאן, מאנדעלמאן, לינדענבוים, פעלדשטיין, פרענקל, גאלדבערג און פארינא.

כמעט אלע רעדנער האבען באטאנט און אונטערגעשטראכען די וויכטיגקייט פונ'ם „ארט" בכלל און וועגן דער וויכטיגקייט פארן אנדולאציע-קורס בפרט.

דער ה' פארינא, וועלכער איז שטארק אטאקירט געווארען פון א סך רעדנער, האט זיך פארענטפערט דערמיט, אז געבראכען דעם אפמאך מיטן „ארט" האט ער אונטערן דרוק פון זיין ברויטגעבער, ה' גרינשטיין, וועלכער האט איהם געדראהט מיט אפזאגען פונם פאסטען. פארינא האט זיך אויך געקלאפט על-חטא און דערקלערט, אז ער סאלידאריזירט זיך מיטן פראפעסיאנעלן-פעראיין און איז גרייט איבערצונעמען די פירונג פונ'ם קורס ביים „ארט".

א טייל רעדנער פון די פריזירער-מייסטער זענען ארויסגעטרעטען געגען זייער חבר ראזענבערג, בעשולדיגענדיג איהם אין צוויי-זייטיגקייט: פון איין זייט, האט ער אגיטירט גרינשטיינען נישט צו דערלויבען זיין אנגעשטעלטען צו פיהרען דעם קורס, כדי נישט אויפצושטעלען פרישע קאנקורענטען, און פון דער צווייטער זייט — הונטער זייערע פלייצעס געשלאסען אן אבמאך מיט'ן „ארט".

אין רעזולטאט פון דער שטורמישער און ליידענשאפטליכער דעבאטע איז געשאפען געווארען א בשותפות'דיגע קאמיסיע פון פאלגענדע 6 פערזאהן: היידענבערג, וויאטראק, בירענבוים, פיינטוך, פרידמאן און זיגעלשטיין, וועלכע דארפען ליקווידירען אלע געשאפענע סיכסוכים, און געבען אזוי ארום די מעגליכקייטען, אז אלע, סיי די מיטגלידער פונ'ם פראפ. פעראיין און סיי די מיטגלידער פונ'ם צעך אריינצוטרעטען אין „ארט" און געמיינזאם מיטארבייטען אויפ'ן געביט פונ'ם דערמאנטען קורס

Dobra gospodyni kupuje żarówki PHILIPSA tylko
w firmie **Felzenszwalber** Wałowa 2

בעקאנטמאכונג

אין קאמוניקאט פון „מחזיקי הדת" אין ראדאם איז געווען, אז ביים דורכפירען א אינספעקציע אין די בעקערייען דורך די מיטגלידער פון מחזיקי-הדת, האט מען געטראפען א חילול-שבת אין דער בעקעריי פון מאטיל ראזענבערג, שפיטאלנא 2.

מיר זענען מודעה, אז דער אינהאבער פון דער דאזיגער בעקעריי האט זיך פערפליכטעט מהיום והלאה צו היטען שבת. דעריבער ווערט די אויבענדערמאנטע בעקעריי צוריקגעשטעלט בחזקת כשרות.

מחזיקי הדת ושר הכשרות
בראדום

עגזיסטירט 112 יאהר
FABRYKA SUKNA
KAROL JANKOWSKI i SYN
BIELSKO
אייגענע פאבריק'ס לאגער אין ראדאם
Zeromskiego 33 tel. 23-50
א ריזיגער אויסוואהל פון די מאדערנסטע
דאמען און הערדען = סחורות
העכסטע קוואליטעט צו שטרענגע פאבריקס-פרייזען
עגזיסטירט 112 יאהר

BROWAR PAROWY
J. SASKI
w RADOMIU
poleca piwo
„EL"

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

בעקאנטע פארבעריי און כעמישע פראלניע
„TĘCZA"
Leokadia Zuchner
Radom, Żeromskiego 9 (w podwórzu)
נעמט אן כעמיש צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג, גארניטורען, ווי אויך דיוואנעס, טישטיכער, גאבעלינען, גארדינען, אבאזשורען, אלץ קומט ארויס ציכטיג, זויבער און פריש אזוי ווי ניי.
צו ביליגע פרייזען — צו ביליגע פרייזען
קעלנער ווי ניי צו 15 גר.

Kino ADRIA
Do niedzieli dnia 19 marca włączn.
„Podlotek" W rol. gł. Deanna Durbin
bohaterka filmów: „Penny", „Ich stu i ona jedna" i „Pensjonarka"
Nad program: Dodatki
Od poniedziałku dnia 20 marca rb. — Piękny polski film
„Trzy serca" wg. znanej powieści T. Dołęgi Moztowicza
W rol. gł. Barszczewska, Pichelski, Żabczynski i in.
Nad program: DODATKI

Kino ADRIA
שבת דעם 18
זונטאג דעם 19
פריהמארגען - פילמען
א. נ.
„Ultimatum"